

Yrittäjyyden ja perhe-elämän yhdistämisen keinot ja haasteet kirkkonummelaisten yrittäjien näkökulmasta

Tiia Alastalo

Tekijä(t) Tiia Alastalo	
Koulutusohjelma Liiketalouden koulutusohjelma	
Raportin/Opinnäytetyön nimi Yrittäjyyden ja perhe-elämän yhdistämisen keinot ja haasteet kirkkonummelaisten yrittäjien näkökulmasta	Sivu- ja liitesivumäärä 44+7
<p>Tässä opinnäytetyössä kerrotaan yrittäjyyden ja perhe-elämän yhdistämisestä ja siihen liittyvistä haasteista, joita kirkkonummelaiset perheelliset yrittäjät ovat kohdanneet. Tällä opinnäytetyöllä on tarkoitus selvittää, mitkä ovat yrittäjyyden ja perhe-elämän yhdistämisen suurimmat haasteet ja kuinka yrittäjät ovat saaneet kyseiset elämänsä osa-alueet yhdistettyä heitä itseään tyydyttävällä tavalla.</p> <p>Teoreettisessa viitekehysessä määritetään käsitteenä yrittäjyys ja pienyrittäjyys, sekä tarkastellaan työn ja perheen yhdistämiseen yleisesti liittyviä haasteita. Lisäksi kuvataan Kirkkonummea yrittäjän toimintaympäristönä.</p> <p>Yleisesti oletetaan, että yrittäjyys vie enemmän aikaa kuin palkkatyö, eikä yrittäjällä jää tarpeeksi aikaa perheelleen. Tässä opinnäytetyössä selvitetään pitääkö kyseinen oletamus paikkansa, vai voidaanko yrittäjyys ja perhe-elämä yhdistää niin että molemmille jää riittävästi aikaa. Tutkimuksella selvitetään, mitkä ovat tällä hetkellä yrittäjyyden ja perhe-elämän yhdistämisen ”sudenkuopat” ja kuinka niitä voidaan välttää. Tutkimuksen tulokset voivat hyödyttää sekä yrittäjyydestä haaveilevia perheellisiä henkilöitä, että niitä jotka haluavat ryhtyä yrittäjäksi ja haaveilevat myös perheen perustamisesta tulevaisuudessa. Tutkimuksen aineisto kerättiin sähköisenä kyselytutkimuksena joka sisältää sekä laadullisia että määrällisiä elementtejä.</p> <p>Tutkimuksen aineisto kerättiin lokakuun 2017 aikana lomakehaastattelun avulla, haastatellen kirkkonummelaisia perheellisiä yrittäjiä. Tutkimukseen osallistui 11 Kirkkonummella toimivaa pienyrittäjää, joilla on päiväkotitai peruskouluikäisiä lapsia. Aineiston analysoinnissa on käytetty apuna opinnäytetyön teoreettista viitekehystä.</p> <p>Tutkimuksessa selvinneiden tulosten perusteella yrittäjät ovat pääosin onnistuneet yhdistämään yrittäjyyden ja perhe-elämän itselleen sopivalla tavalla, ja ovat suurimmalta osin tyytyväisiä onnistumiseensa. Vapaa-aajan vähyys, pitkät työpäivät sekä taloudellinen epävarmuus ovat yrittäjien kohtaamista haasteista suurimpia. Vastauksissa korostuu yrittäjien <i>tukiverkon tärkeys, puolison tuki sekä asioiden oikeanlainen priorisointi.</i></p>	
Asiasanat Yrittäjyys, yrittäjä, pienyrittäjyys, perhe-elämä, yrittäjyyden haasteet	

Sisällys

1	Johdanto.....	1
2	Yrittäjyys ja perhe-elämä.....	4
2.1	Yrittäjyys ja perheyrittäjyys käsitteenä	6
2.2	Työelämän ja perheen yhdistäminen	10
2.3	Kirkkonummi yrittäjän toimintaympäristönä.....	11
2.4	Tutkimusongelma: Kuinka yhdistää yrittäjyys ja perhe-elämä?.....	13
3	Tutkimusmenetelmä, toteutus ja prosessin kuvaus.....	15
3.1	Tutkimuksen kohde.....	15
3.2	Tutkimuksen menetelmävalinnat.....	16
3.3	Tutkimuksen toteutus.....	18
3.4	Aineisto ja käytetyt analyysit.....	19
4	Tutkimuksen tulokset.....	21
4.1	Yritykset, yrittäjät ja heidän yrittäjäominaisuutensa	21
4.2	Yrittäjäksi lähtemisen syyt ja taustat	24
4.3	Yrittäjän toimintaympäristö	25
4.4	Yrittäjän arki	27
4.5	Yrittäjien perheet ja perheen merkitys	30
4.6	Yrittäjien kokemat haasteet ja keinot niiden voittamiseen	33
4.7	Yrittäjien neuvot aloittavalle yrittäjälle	36
4.8	Yrittäjien terveiset ja toiveet yhteiskunnalle	37
5	Yhteenveto	38
6	Pohdinta.....	40
6.1	Tulosten tarkastelu.....	40
6.2	Tutkimuksen luotettavuus ja eettiset näkökohdat	42
6.3	Johtopäätökset sekä kehittämis- ja jatkotutkimusehdotukset.....	43
6.4	Opinnäytetyöprosessin ja oman oppimisen arviointi.....	43
	Lähteet	45
	Liitteet.....	48
	Liite 1: Kyselylomake jonka avulla tutkimusaineisto kerättiin	48

1 Johdanto

Olen haaveillut yrittäjyydestä pienestä asti. Jo lapsena perustin mielessäni kauppoja, kioskeja ja kahviloita, mietin niille nimiä ja suunnittelin pohjapiirroksia. Isoäitini oli kauppias, ja olen kuullut hänestä tarinoita. Hänen ammatinsa kiinnosti itseäni jo lapsena, ja unelmoin itse jonain päivänä omistavani joko kaupan tai vaikka kahvilan. Nuorempana olin liian arka lähtemään yrittäjäksi eikä minulla ollut siitä riittävästi tietoa tai kokemusta. Nyt, 34-vuotiaana, uskallusta ja tietoa löytyy jo enemmän mutta perheellisenä yrityksen perustaminen epäilyttää muista syistä. En haluaisi tinkiä perheen yhteisestä ajasta jota palkkatyöläiselläkin tuntuu olevan niukasti. En silti haluaisi myöskään lykätä haavettani yrityksestä vielä vuosia siihen asti että lapseni ovat kasvaneet isoiksi ja muuttaneet pois kotoa. Päädyin siksi selvittämään, mitkä ovat yrittäjyyden ja perhe-elämän yhdistämisen suurimmat haasteet, ja kuinka yrittäjyys ja perhe-elämä saadaan yhdistettyä onnistuneesti. Opinnäytetyöni aiheen valitsin siis henkilökohtaisesta kiinnostuksestani yrittäjyyttä kohtaan, ja toivon tutkimuksen tulosten hyödyttävän myös muita vastaavassa tilanteessa olevia yrittäjyydestä haaveilevia henkilöitä.

Opinnäytetyöni tutkittavaksi kohderyhmäksi valitsin kirkkonummelaisia perheellisiä yrittäjiä, joilla on päiväkotitai peruskouluikäisiä lapsia. Asun itse perheeni kanssa Kirkkonummella, joten paikallisten yrittäjien kokemusten uskoin antavan itseäni hyödyttävää tietoa perheen ja yrittäjyyden yhdistämisestä ja siihen liittyvistä haasteista. Omat lapseni (3 kpl) ovat sekä päiväkotitai kouluikäisiä, ja kyseisen ikäisten lasten uskon olevan haasteellisimpia liittyen yrittämisen ja perhe-elämän yhdistämiseen. Pienet lapset vaativat vanhemmiltaan enemmän aikaa ja omistautumista, eikä perheelle tai omille harrastuksille tahdo jäädä tarpeeksi aikaa vaikka olisi palkkatyössä ja työaika olisi säännöllinen.

Opinnäytetyöni teoreettisessa viitekehyksessä tarkastelen yrittäjyyttä, pienyrittäjyyttä ja perheyrittäjyyttä käsitteenä, sekä perheellisiä yrittäjiä ja yrittäjyyteen yleisesti liitettäviä haasteita ja yrittäjyyteen liitettäviä ominaisuuksia. Yrittäjyyttä ja perheen ja yrittäjyyden yhdistämistä on tutkittu suhteellisen paljon, sillä aihe on aina ajankohtainen ja kiinnostava. Opinnäytetyöni tavoitteena on löytää yrittäjyyden ja perhe-elämän yhdistämisen suurimmat ja tärkeimmät haasteet ja esittää keinoja joilla haasteet saadaan helpoiten voitettua. Näin toivottavasti yhä useampi perheellinenkin yrittäjyydestä haaveileva rohkaistuisi perustamaan yrityksen, ja voisi jo etukäteen varautua yrittäjyyden ja perhe-elämän yhdistämisen suurimpiin ”sudenkuoppiin”.

Opinnäytetyöni ensimmäisessä osiossa määritellään yrittäjyyttä, yrittäjäperheitä sekä pienyrittäjyyttä käsitteenä. Yrittäjyys on sekä toiminta-, ajattelu-, ja suhtautumistapa työntekoon, ja yrittäjäksi voi ryhtyä kuka tahansa ikään katsomatta (Alikoski, Hakonen & Viitasalo 2013, 16). Kukaan ei kuitenkaan ole yrittäjä syntyessään, joten yrittäjäksi voi opetella ja yrittäjyyteen vaadittavia ominaisuuksia voi kehittää (Leino, Juhala, Kasi & Aali, 2013). Pieneksi- ja keskisuureksi yritykseksi kutsutaan yrityksiä jonka palveluksessa on alle 250 henkilöä, ja jonka vuosiliikevaihto on enintään 50 miljoonaa euroa. Mikroyritys on yritys, jonka palveluksessa on alle 10 työntekijää (Tilastokeskus, 2017.)

Opinnäytetyöni tutkimuksessa haastateltiin nimenomaan pienyrittäjiä ja mikroyrittäjiä, sillä heidän kokemuksiinsa voin helpommin samaistua ja niistä uskon olevan hyötyä itselleni jos päätän ryhtyä yrittäjäksi. Pienyrittäjien uskon myös kohtaavan enemmän haasteita mikäli heillä on vain vähän, tai ei ollenkaan, palkattua henkilökuntaa.

Seuraavaksi opinnäytetyössä käsitellään perheellisiin yrittäjiin liittyviä tilastotietoja.

Tilastokeskuksen tutkimuksen mukaan hieman alle puolet (48%) Suomessa asuvista yrittäjistä on perheellisiä, ja suurin osa hankkii perheen jossain vaiheessa elämäänsä. (Pärnänen ja Sutela, 2014). Näin ollen yrittäjyyden ja perhe-elämän yhdistäminen tulee ennemmin tai myöhemmin ajankohtaiseksi suurimmalle osalle yrittäjistä, joten sen haasteisiin olisi hyvä osata varautua jo etukäteen. Lisäksi opinnäytetyössä käsitellään yleisesti työn ja perhe-elämän yhdistämiseen liittyviä haasteita, joita suurin osa sekä yrittäjistä että palkkatyöläisistä joutuu kohtaamaan. Yrittäjän haasteiden voidaan katsoa tulevan kahdesta eri suunnasta; toisaalta viranomaisten ym. toimijoiden odotuksista, ja toisaalta omasta arjesta ja yrittäjyydestä (Akavan erityisalat, 2017). Tutkimuksella pyrin saamaan vastauksen siihen, mitkä ovat yrittäjien itsensä mielestä näistä haasteista suurimpia ja merkittävimpiä.

Yrittäjyyteen liittyy vahvasti riskinotto; yrittäjä vastaa itse yrityksestään ja varsinkin aloittavan yrittäjän taloudellinen pärjääminen on epävarmaa. Perheellisellä henkilöllä voi tämän vuoksi olla suurempi kynnys lähteä yrittäjäksi kun palkkatyön antama taloudellinen turva on poissa. Tämä on itsellenikin ollut suurin syy miksen ole vielä uskaltanut harkita uraa yrittäjänä, toisena syynä ovat yrittäjän pitkät työpäivät ja perheelle jäävä vähä aika. Kuten Jääskeläinen (2015) asian kiteyttää; ”Yrittäjyydessä menestyminen on epävarmaa, mutta menetetty aika perheen kanssa on varmaa” (Jääskeläinen, 2015). Lapset ovat pieniä vain hetken, ja tästä syystä yrittäjyydestä haaveilevan on ehkä helpompi lykätä yrittäjäksi ryhtymistä muutamalla vuodella jos hänellä ei ole tarpeeksi tietoa yrittäjyyden ja perhe-elämän yhdistämisen keinoista.

Opinnäytetyössä toteutettu tutkimus on suoritettu hybriditutkimuksena jossa on sekä kvalitatiivisia että kvantitatiivisia elementtejä. Tarkoitukseni oli alunperin kerätä aineisto puolistrukturoitujen henkilökohtaisten teemahaastattelujen avulla, mutta tämä kävi turhan haasteelliseksi paikallisten yrittäjien kiireiden vuoksi ja yrittäjät itse toivoivat haastattelua sähköpostitse. Tästä johtuen aineisto jouduttiin keräämään sähköisen kyselylomakkeen avulla. Kyselyyn vastasi lopulta yksitoista (11) Kirkkonummella toimivaa perheellistä pienyrittäjää. Haastateltavia henkilöitä kontaktoitiin sekä sosiaalisen median kautta, muutamassa paikallisissa yrittäjyyteen ja perheisiin liittyvässä ryhmässä, että käymällä henkilökohtaisesti heidän toimipisteissään tiedustelemassa olisivatko he valmiita osallistumaan haastatteluun. Osalle yrittäjistä lähetettiin suoraan linkki kyselylomakkeeseen sähköpostitse.

Tiesin kokemuksesta että kotikunnassani Kirkkonummella on paljon yrittäjyyttä, ja useiden yrittäjien tiesin olevan sekä perheellisiä että suunnilleen omaa ikäluokkaani. Pienyrittäjyyttä löytyy alueelta monilta eri toimialoilta, ja tutkimukseenikin osallistui yrittäjiä usealta eri alalta; pääsin tarkastelemaan aihetta muunmuassa joogaopettajan, kampaajan sekä verkossa toimivan sisällöntuottajan ja elämäntapakonsultin näkökulmasta. Opinnäytetyössä kuvataan lisäksi minkälainen kunta Kirkkonummi on yrittäjän toimintaympäristönä.

Opinnäytetyöni tutkimusongelma on ”kuinka perheellinen yrittäjä kokee perhe-elämän ja yrittäjyyden yhdistämisen”, ja siinä haetaan vastausta kysymyksiin ”kuinka yrittäjyys ja perhe-elämä saadaan yhdistettyä onnistuneesti?”, ”mitkä ovat suurimmat haasteet perhe-elämän ja yrittäjyyden yhdistämisessä?” ja ”kuinka yrittäjyyden ja perhe-elämän yhdistämisen ”sudenkuoppiin” voi etukäteen varautua?”. Opinnäytetyötä varten tehty tutkimus kertoo kirkkonummelaisten pienyrittäjien näkökulman yrittäjyyden ja perhe-elämän yhdistämiseen liittyvistä haasteista ja niiden ratkaisuksista, ja toivon heidän kokemustensa rohkaisevan muitakin perheellisiä tai perheestä haaveilevia yrittäjyydestä kiinnostuneita henkilöitä lähtemään yrittäjiksi.

2 Yrittäjyys ja perhe-elämä

Yrittäjyyden ajatellaan yleisesti ottaen vievän paljon aikaa, ja yrittäjän oletetaan, ainakin yrityksen alkuvaiheessa, työskentelevän enemmän kuin palkkatyöläisen. Yrittäjällä on perhe yhtä todennäköisesti kuin palkansaajalla, mutta yrittäjällä on keskimäärin enemmän lapsia (Tilastokeskus, 2014). Kuinka yrittäjän pitkät työpäivät ja perhe-elämä saadaan yhdistettyä tyydyttävästi niin, että molemmille osa-alueille jää riittävästi aikaa? Olen itse haaveillut koko ikäni yrittäjyydestä, mutta nuorempana se ei ollut ajankohtaista ja nyt yrittäjäksi ryhtyminen epäilyttää perheen takia. En haluaisi tinkiä perheen yhteisestä ajasta, jota palkkatyöläiselläkin on rajallisesti. Perheellisenä yrittäjäksi ryhtymisen kynnyks on ainakin itselläni suurempi, sekä ajankäytön että taloudellisten seikkojen vuoksi. Silti perheellisiä yrittäjiä on paljon, joten päätin alkaa selvittämään kuinka he onnistuvat yhdistämään yrittäjyyden ja perhe-elämän.

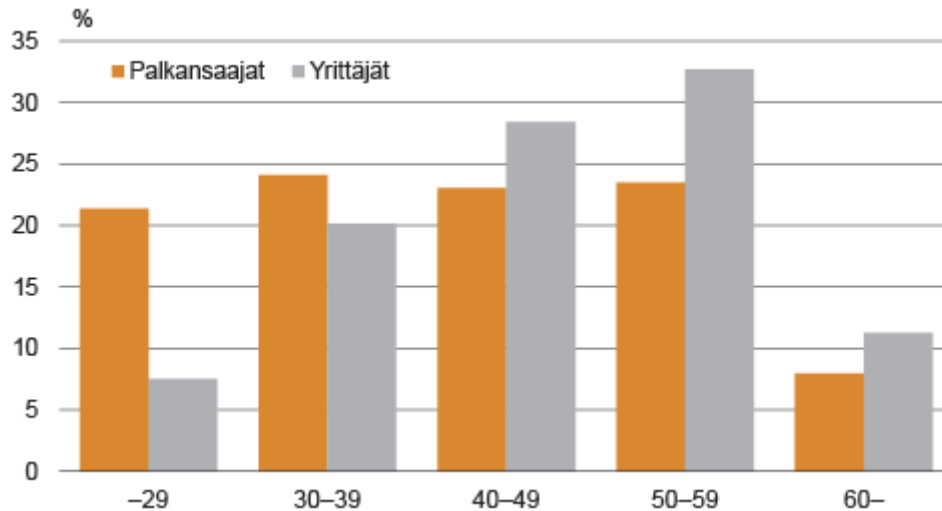
Tilastokeskuksen (2016) mukaan 33.5% Suomessa toimivista yrittäjistä on naisia, (Tilastokeskus, 2016) eli noin joka kolmas yrittäjänä toimiva henkilö on nainen. Perinteisesti kodin- ja lastenhoito on jäänyt ainakin suurimmalta osin naisten vastuulle, joten naisyrittäjän kohdalla yrittäjyyden ja perhe-elämän yhdistämisessä on useimmiten vielä enemmän haastetta. Aiemmin yhteiskunnassamme lasten hoito oli naisten tehtävä, vaikka ennen lasten saamista nainen olisikin ollut työelämässä. Nykyään kunnallinen päivähoito mahdollistaa myös perheellisten naisten työnteon. Myös nykyaikana yhä useammat miehet jäävät kotiin hoitamaan lapsia ja näin ollen mahdollistavat naisen varhaisemman paluun työelämään vanhempainvapaan jälkeen.

Römer-Paakkanen (2002) selvitti tutkimuksellaan K-kauppioiden yrittäjyyden ja perhe-elämän yhdistämistä, ja yllättäen tutkimuksen mukaan perheyriyksissä kyetään olemaan joustavia perhe-elämään liittyen; yrittäjäperheet pystyivät joustamaan sekä perheen että yrityksen tarpeiden mukaan. Tarpeen vaatiessa he pystyivät esimerkiksi ottamaan lapset mukaan työpaikalle, ja järjestämään puolisoiden keskeiden työnjaon avulla sairaan lapsen hoidon kotona. Römer-Paakkasen mukaan perheyrittäjyys olisi *hyvä vaihtoehto yrittäjyyden ja perhe-elämän yhdistämiseen* (Römer-Paakkanen, 2002, 184).

Tutkimuksellani halusin selvittää, kokevatko myös kirkkonummelaiset yrittäjät yrittäjyyden ennemmin *joustavana* vai *kahlitsevana* vaihtoehtona työn ja perheen yhdistämiselle.

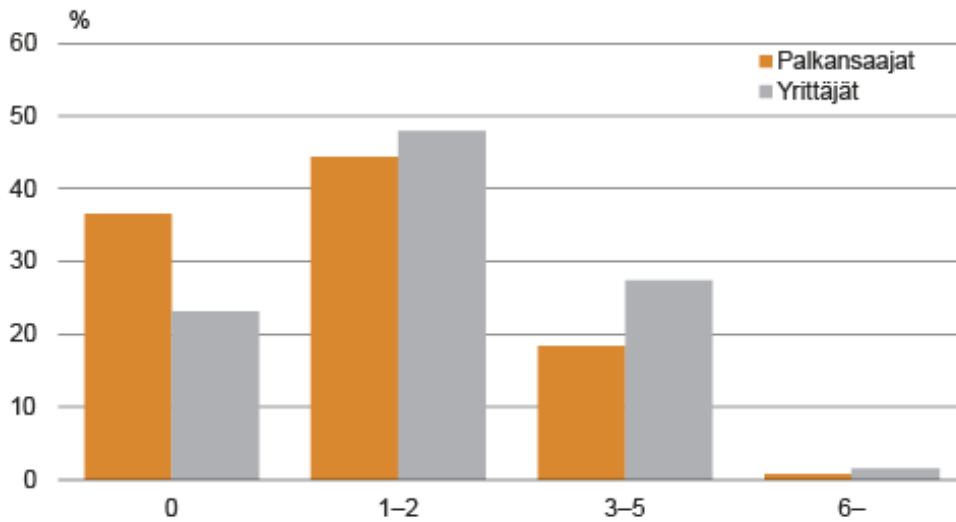
Tilastokeskuksen (2014) mukaan suurin joukko yrittäjiä löytyy ikäryhmästä 49-60v, ja yli 60-vuotiaiden yrittäjien osuus yrittäjistä on vielä n.12 %. Alle 29-vuotiaiden yrittäjien osuus on vain n. 8% kaikista yrittäjistä, kun taas palkkatyöläisten joukosta alle 29-vuotiaita on n. 22%. (Kuvio 1). Pikkulapsiperheissä vanhemmat ovat siis todennäköisemmin

palkkatyössä ja yrittäjien enemmistöllä lapset ovat jo kasvaneet hieman isommiksi. Yrittäjyyden ja perhe-elämän yhdistäminen onkin varmasti helpompaa kun lapset eivät enää ole kovin pieniä. Myöhäisempää yrittäjyyden aloittamisen ikää voi myös selittää kouluttautuminen ennen yrittäjäksi ryhtymistä, sekä kokemus jota yrittäjä on mahdollisesti hankkinut palkkatyössä ennen oman yrityksen perustamista.

Kuvio 1. Palkansaajat ja yrittäjät iän mukaan (%) 2014 (Tilastokeskus)

Tilastokeskuksen (2014) mukaan yrittäjäperheessä on todennäköisemmin useampi lapsi kuin palkansaajana työskentelevissä perheissä (Kuvio 2). Palkansaajista n. 36% osuudella perheistä ei ollut lapsia, kun taas lapsettomien yrittäjäperheiden osuus oli noin 22%. Enemmistöllä sekä palkansaajista että yrittäjistä oli 1-2 lasta, palkansaajista n. 43% osuudella ja yrittäjistä n. 48% osuudella. Suuremmissa, 3-5 lapsisissa perheissä, yrittäjien osuus on suurempi; 28% yrittäjistä on 3-5 lapsisia perheitä, kun taas palkansaajien osuus 3-5 lapsisista perheistä on vain 19%. Suurempia, yli 6-lapsisia perheitä, on yrittäjien joukossa n. 2 % kun palkansaajien joukossa suurperheiden osuus on vain 1%. Yrittäjillä selkeästi on keskimäärin suuremmat perheet kuin palkansaajilla, ja näin ollen enemmän järjesteltävää työn ja perheen yhteensovittamisessa. Toisaalta, yrittäjyys usein suo hieman palkkatyötä enemmän vapauksia joustaa tarvittaessa ja lasten kasvaessa heistä voi olla myös apua yrityksen pyörittämisessä.

Kuvio 2. Palkansaajien ja yrittäjien lasten lukumäärän jakauma (%) 2014 (Tilastokeskus)

Jos perheyriyksissä on onnistuttu yhdistämään yrittäjyys ja perhe-elämä tasapainoisemmin, vielä haasteellisemmaksi asian tekee se, mikäli molemmat perheen vanhemmista toimivat yrittäjinä mutta eri yrityksissä. Tällaisessa yhtälössä yrittäjyys on vielä enemmän läsnä perheen arjessa, kun molemmat vanhemmista ovat kiireisiä yrityksissään eivätkä välttämättä pysty keskenään vuorottelemaan lasten hoidossa. Mikäli toinen vanhemmista on palkkatyössä, hänellä usein on parempi mahdollisuus jäädä kotiin hoitamaan sairasta lasta kuin yrittäjällä, jolta jää kotiin jäädessä päivän ansiot saamatta. Mikäli kumpikaan vanhemmista ei pysty joustamaan, joko työnsä tai yrityksensä takia, voi ainoaksi keinoksi jäädä joko tukiverkon apu tai palkallinen lastenhoitoapu. Myös palkkatyöläisellä perheellisellä henkilöllä tukiverkosta on suuri apu perheen ja työn tasapainottamisessa, mutta yrittäjällä tukiverkon merkitys korostuu vielä enemmän. Myös puolisoilla on tärkeä rooli yrittäjyyden ja perhe-elämän yhdistämisessä; jos yrittäjän puoliso on esimerkiksi palkkatyössä ja tekee liukuvaa työaika tai hänellä on mahdollisuus tehdä tarvittaessa etätöitä, pystyy hän todennäköisesti helpommin auttamaan arjen sujumisessa. Mikäli puoliso työskentelee samassa yrityksessä, pystyvät vanhemmat ehkä vuorottelemaan työrooleissaan. Mikäli puolisoa ei ole lainkaan, joutuu yrittäjä itse järjestämään lastenhoidon joko tekemällä töitä lasten nukkuessa, tai käyttämällä ulkopuolista lastenhoitoapua.

2.1 Yrittäjyys ja perheyrittäjyys käsitteenä

Mitä yrittäjyys oikein on ja mitä sillä tarkoitetaan teoriassa ja käytännössä? Ja mikä saa osan ihmisistä ryhtymään yrittäjiksi? Alunperin sanalla yrittäjyys, "entrepreneur", tarkoitettiin löytöretkeilijää, henkilöä joka ryhtyy riskialttiisiin toimiin, ja joka menee

eteenpäin ja tekee aloitteita (Kyrö 1997, 96). Suomeksi termi ”yrittäjyys” ja ”yrittää” saattaa kalskahtaa hieman negatiiviselta, ei ainakaan yhtä mahtipontiselta ja rohkealta kuin ranskan- ja englanninkielinen vastaava termi. Kuloveden (2015) mukaan yrittäjyys on ”kuin kahle, joka estää lentämästä kovin korkealle” (Kulovesi, 2015, 14). Jonkinlaista yrittäjyyttä on esiintynyt kautta aikain, ennen kuin itse yrittäjyyden käsite on keksitty. Käytännössä yrittäjyys on oman liikeidean toteuttamista tarkoituksena ansaita toimeentulo. Huuskosen (1992) mukaan pienyritysten on useissa eri tutkimuksissa todettu lisäävän elinkeinoelämän sopeutuvuutta, tasaavan alueellisia eroja, parantavan työllisyyttä, sekä antavan mielekkäitä työtilaisuuksia (Huuskonen, 1992, 9).

Yrittäjyydestä löytyy useita erilaisia määritelmiä, joista käyn tässä läpi muutamia. Kyrön (1998) mukaan yrittäjyys on kokonaisvaltaista, omaehtoista, inhimillistä toimintaa, jossa keskeistä on yrittämisen myötä tapahtuva *kulttuurin muuttuminen*. Monipuolisen ja kukoistavan yritystoiminnan ajatellaan olevan hyvinvointiyhteiskunnan perusta. Yritykset tuottavat kansalle palveluja ja tuotteita, ja lisäksi työllistävät kansalaisia (Viitala & Jylhä, 2013. 10.) Yrittäjyys on sekä toiminta-, ajattelu-, että suhtautumistapa työntekoon, ja yrittäjäksi voi ryhtyä kuka tahansa ikään katsomatta (Alikoski, Hakonen & Viitasalo 2013, 16).

Peltonen ja Ruohotie (1987) kuvaavat yrittäjyyden olevan yksilön ajattelu-, toiminta- ja suhtautumistapa, joka saa omat ja yhteisön voimavarat toimimaan tehokkaasti tavoitteiden saavuttamiseksi. Yrittäjyys on myös omavastuullista yrityksen organisoimista uusia arvoja luovalla tavalla, kuten myös itsensä johtamista. Yrittäjyys voidaan Peltosen ja Ruohotien mukaan nähdä myös *elämäntapana*, jota sävyttävät voimakkaasti tuotteiden ja palveluiden tuottaminen ja markkinoinnin jatkuva parantaminen (Peltonen & Ruohotie 1987.19.) Myös Römer-Paakkasen (2004) mukaan yrittäjyys on *elämäntapa*, ja kerran yrittäjänä toimineen on vaikea palata takaisin palkkatyöhön (Römer-Paakkanen, 2004.19).

Yrittäjyys on ajatuksellisesti ja toiminnallisesti moniulotteinen ilmiö, joka voidaan määritellä lukemattomin eri tavoin ja johon sisältyy useita eri käsitteitä (Shane & Venkataraman, 2000). Yrittäjyyden voidaan nähdä koostuvan omaehtoisesta, ulkoisesta ja sisäisestä yrittäjyydestä, jotka yksinään ovat riittämättömiä määrittelemään yrittäjyyden, mutta yhdessä muodostavat kokonaisvaltaisen kuvan yrittäjyyden ajatuksellisista ja toiminnallisista ulottuvuuksista (Ristimäki, 2004). Yrittäjyys tarkoittaa myös yrittäjämäistä tapaa ajatella ja toimia, oli henkilö sitten yrityksen perustaja, omistaja tai jo olemassa olevan organisaation työntekijä (Krueger, Reilly & Carsund, 2000). Palkansaajalla voi yhtäläillä olla yrittäjämäinen tapa työskennellä, kyse on ennemminkin asenteesta ja työskentelytavasta.

Huuskonen (1992) tutki yrittäjyyteen johtavia syitä keskittyen yrittäjyyden alkuvaiheeseen. Hänen mukaansa päätös ryhtyä yrittäjäksi ei eroa luonteeltaan muista *yksilön tekemistä suurista päätöksistä*. Ilman sopivaa tilannetta ja ympäristöä ei myöskään synny yrittäjyyttä; ilmapiiri ja ympäristö vaikuttavat tähän päätökseen eikä yrittäjyyttä välttämättä synny hyvästä ideasta huolimatta, jos ilmapiiri ja tilanne ei ole suotuista (Huuskonen, 1992, 10.) Osa yrittäjistä on joutunut lähtemään yrittäjäksi pakon edessä, jos muuta työtä ei ole löytynyt tai jos heidän alallaan ei yksinkertaisesti ole mahdollista työskennellä muuten kuin yrittäjänä. Myös päätös ryhtyä yrittäjäksi voi lähteä elämäntilanteesta; joko työttömäksi jäänyt henkilö haluaakin työllistää itse itsensä, tai kotiäiti haluaa ansaita rahaa samalla kun hoitaa lasta kotona. Myös oma harrastus tai muu mielenkiinnonkohde voi innostaa lähtemään yrittäjäksi, jos haluaa tehdä työkseen sitä mitä rakastaa.

Tilastokeskuksen työssäkäyntitilaston mukaan 10,6 % työllisistä oli ammattiasemaltaan yrittäjiä vuonna 2014. Yleisintä yrittäjyys oli pienissä, alle 2 000 asukkaan kunnissa (20,8 %) ja Etelä-Pohjanmaan maakunnassa (15,3 %). Yrittäjävaltaisimmat kunnat olivat Luhanka ja Lestijärvi (yli 31 %). Suhteellisesti vähiten yrittäjiä taas oli Vaasassa, 6,1 % (Kuntakatsaus 2016, 179.) Tutkimusten mukaan yrittäjäksi ryhdytään useimmiten n. 25-40v iässä, mutta tällä hetkellä yhä nuoremmat henkilöt lähtevät yrittäjiksi. Yli puolella yrittäjäksi lähtevistä ihmisistä oli taustalla joko ammatillisia tai akateemisia opintoja (Oma yritykseni, 2008.12.) Useimmiten yrittäjillä on kokemusta palkkatyöstä ennen yrittäjäksi ryhtymistä, ellei ole kyse perheyrityksestä jossa henkilö on aloittanut heti valmistuttuaan opinnoista. Näin ollen yhä suurempi osa yrittäjistä on siinä iässä, jolloin yleensä joko ollaan jo perheellisiä tai perhe on ainakin suunnitelmassa.

Jääskeläisen (2015) mukaan yrittäjyydestä annetaan usein liian ruusuinen kuva ja jätetään mainitsematta että todellisuudessa vain hyvin harva yritys selviää ensimmäisestä kolmesta vuodestaan. Myös yrittämisen riskit ovat hänen mukaansa suuremmat kuin kuvitellaan. Hän kuvailee kirjassaan yrittäjyyden olevan *täynnä kiirettä, stressiä, yksinäisiä öitä, pelkoa, taloudellista ahdinkoa, voimattomuutta, kipua, kyyneleitä ja uskomatonta väsymystä* (Jääskeläinen 2015, 11.) Tästä huolimatta monet haluavat lähteä yrittäjiksi. Yrittäjyyteen ihmisiä motivoi useimmiten *taloudellinen riippumattomuus, vapaus tehdä itse päätöksiä sekä tietyn unelman tavoittelemisen*. Useimmiten yrittäjiä motivoi yrittäjyyteen enemmän vapaus kuin pelkkä raha (Rahkonen, 2012. 37). Kuloveden (2015) mukaan yrittäjiä motivoi omien arvojen mukaan eläminen ja merkityksellinen tekeminen, eikä yrittäjäksi ryhtyminen enää välttämättä merkitse riskinottoa (Kulovesi, 2015, 12). Monet yrittäjät saavat voimavaroja siitä, että saavat tehdä työkseen sitä mitä rakastavat, vaikka se vaatisikin enemmän ponnisteluja kuin palkkatyö.

Mikäli suunnittelee perustavansa yritystä silloin kun on jo perheellinen, saattavat yrittäjyyteen liitettävät ”kauhukuvat” säikäyttää ja mahdollisesti lykätä suunnitelmia perustaa yritys, pahimmassa tapauksessa se voi saada yrittäjyydestä haaveilevan jopa luopumaan haaveestaan. Jos yrittäjällä on ollut jo yritys ennen perheen perustamista, yrittäjyys on jo hänelle tuttua ja on helpompi suunnitella etukäteen kuinka perhe-elämä saadaan sovitettua yrittäjyyteen. Myöskään yritys ei tällöin ole enää aivan alkuvaiheessa, joten riskitkin ovat pienemmät ja taloudellinen tilanne mahdollisesti jo parempi. Yrittäjyyteen liitetään aina siihen liittyvä *taloudellinen riski* ja *menetyksen mahdollisuus*, joka saattaa pelottaa vielä enemmän perheellistä yrittäjäksi haluavaa henkilöä. Römer-Paakkasen (2004) mukaan tätä taloudellista riskiä painotetaan ehkä hieman liikaa yrittäjäkasvatuksessa, ja yrittäjyyteen liittyvät positiiviset asiat jäävät helposti taka-alalle. Hän listaa positiivisiksi asioiksi mm. itsenäisen ja joustavan ajankäytön, työn- ja perheen yhdistämisen mahdollisuuden sekä monipuolisen ja haasteellisen työn (Römer-Paakkanen, 2004, 81.)

Usein kuullaan puhuttavan ns. yrittäjäominaisuuksista jotka yhdistävät yrittäjäksi ryhtyviä henkilöitä. Tietyistä ominaisuuksista ja luonteenpiirteistä onkin apua yrittäjyydessä. Yrittäjän tärkeimmiksi ominaisuuksiksi voidaan listata innovatiivisuus, riskinottohalukkuus ja itsenäisyys (Yritys-Suomi, 2017). Kauppalehden mukaan rohkeus on yksi olennaisista yrittäjän piirteistä; vaatii rohkeutta ottaa epäonnistumisen riski ja tehdä unelmista totta (Kauppalehti, 2013). Lisäksi Kadziolkan (Kadziolka, 2014) mukaan sitkeys, intohimo, unelma (visio), arvot ja moraalit ovat tärkeitä yrittäjäominaisuuksia. Meretniemi ja Ylönen (2009) listaavat yrittäjälle hyödyllisiä kykyjä olevan *organisointikyky*, *stressinsietokyky*, *kommunikaatiotaidot*, *ongelmanratkaisutaidot*, *myynti- ja markkinointitaidot*, *raha-asioiden hoitotaidot* sekä *esimiestaidot*. Lisäksi he kuvaavat yrittäjälle hyödyllisiksi ominaisuuksiksi sitkeyden, määrätietoisuuden, realistisuuden ja kärsivällisyyden (Meretniemi & Ylönen 2009, 11.) Myös kokemuksesta ja alan opinnoista on ilman muuta hyötyä, mutta yrittäjäksi ryhtyminen ei välttämättä vaadi aiempaa kokemusta tai opintoja. Huolellisuus raha-asioissa ja esimerkiksi perustiedot kirjanpidosta tai markkinoinnista voivat olla hyödyksi yrittäjäksi ryhtyessä. Tärkeintä on ehkä kuitenkin *usko omaan itseensä* ja omaan liikeideaan ja se, että on valmis tekemään töitä yrityksensä menestyksen eteen. Yrityksen alkuvaiheessa tämä usein tarkoittaa sitä että on uhrattava lomat ja muu vapaa-aika ja tehtävä työtä täysillä.

Kun katsotaan yrittäjyyden ja perhe-elämän yhdistämistä, on ajankäyttötaidoista sekä organisointikyvystä ehdottomasti hyötyä. Myös yrittäjyyden ja perhe-elämän yhdistäminen ja tiukat aikataulut ovat useimmiten stressaavia, joten yrittäjä hyötyy myös stressinsietokyvystä. Yrittäjäominaisuudet hyödyttävät yrittäjää myös perhe-elämän ja

yrittäjän yhteensovittamisessa, ja yrittäjä on saattanut perhe-elämän ansiosta oppia myös sellaisia taitoja, joista on hänelle hyötyä myös yrityksen pyörittämisessä. Näitä taitoja ovat esimerkiksi *kärsivällisyys, sitkeys ja ajanhallinta*. Näin ollen henkilön ominaisuudet, joista hän hyötyy yrittäjänä, voivat myös auttaa häntä onnistumaan paremmin yrittäjyyden ja perhe-elämän yhdistämisessä, ja molempiin elämän osa-alueisiin tarvittavat ominaisuudet ja taidot *tukevat toisiaan*.

Perheyrittäjyydessä yhdistyy sekä yrittäjyys että perhe, ja perhe osallistuu yrityksen liiketoimintaan joko kokonaisuudessaan tai osittain. Liiketoiminnan ja perheen yhdistäminen voi olla menestykäs yrittäjyyden muoto (Rantanen & Jussila, 2011).

Perheyrittäjyydessä tärkeää on jatkuvuus, jonka vuoksi perheyrietykset toimivat pitkäjänteisesti (Elo-Pärssinen & Talvitie, 2010). Perheen yrittäjätausta myös usein kannustaa tulevia sukupolvia lähtemään yrittäjiksi, joko jatkamaan perheyrietytystä tai perustamaan oman yrityksen. Kun lähipiirissä on nähnyt yrittäjyyttä, on yrittäjäksi helpompi lähteä kuin sellaisen jolla ei ole lähipiirissään lainkaan yrittäjiä.

Perheyrittäjyydessä on myös omat haasteensa mutta siitä voi myös olla etua perheen ja yrittäjyyden yhdistämisessä muunlaiseen yrittäjyyteen verrattuna.

2.2 Työelämän ja perheen yhdistäminen

Työn ja perheen yhdistämisessä on aina omat haasteensa ja se vaatii järjestelyä, oli sitten kyseessä palkkatyö tai yritys. Työaika harvemmin lyhenee kun perhe perustetaan, ellei tietoisesti päätetä työskennellä lyhyempää päivää lasten ollessa pieniä. Lisäksi lasten kasvaessa myös lasten harrastukset ym. vievät oman aikansa. Vielä haasteellisemmaksi asian tekee lasten mahdolliset sairastelut, jolloin pitäisi onnistua hoitamaan sekä työ, että lapset. Osa palkansaajista tekee lyhyempää työpäivää kun lapset ovat pieniä.

Yrittäjä joutuu usein luopumaan monesta asiasta yrityksen perustaessaan; yritys vie varsinkin alkuvaiheessa niin paljon aikaa, ettei esim. harrastuksiin tai ystävyysuhteisiin jää aikaa. Yrittäjä saattaa yrityksen alkuvaiheessa joutua luopumaan rakkaistakin harrastuksistaan ja kieltäytyä tapaamasta ystäviään kiireeseen vedoten. Perheelliselle yrittäjälle yhtälö onkin vielä haastavampi; perhettä ei voi lykätä taka-alalle yrityksen tieltä, vaan se on merkittävä osa myös yrittäjän elämää. Yrittäjä voi tehdä kompromisseja niin, että yrityksen alkuaikana näkee perhettään vähemmän, ja puoliso ottaa silloin suuremman vastuun perheen hyvinvoinnista, yrittäjän keskittyessä yritykseensä. Tämä voi toimia jonkin aikaa, mutta perheelle on pystyttävä järjestämään aikaa perheen hyvinvoinnin takaamiseksi. Ideaalitilanne olisi, että sekä yritykselle että perheelle jäisi molemmille tarpeeksi aikaa, eikä kumpikaan elämän osa-alue kärsisi. Kulovesi (2015) tiivistää

kirjassaan *Made with love*- pienyrittäjän valttikortit, kuinka yrittäjä voisi paremmin tasapainottaa työn ja vapaa-ajan; työ- ja vapaa-aika kannattaisi aikatauluttaa jotta molemmille tulisi varmasti varattua aikaa. Myös *huolellinen suunnittelu, itselleen tavoitteiden asettaminen* ja mahdollisuuksien mukaan *asioiden automatisoiminen* (esim maksut ja turvallisuus) ovat Kuloveden mukaan kokeilemisen arvoisia vinkkejä (Kulovesi, A, 2015. 171.)

Jallinojan (2006) mukaan työn ja perhe-elämän yhdistämisen ongelma on rakenteellinen, eikä siitä pääse eroon yhteiskunnassa jossa työ tehdään pääosin kodin ulkopuolella. Hän mainitsee lisäksi kirjassaan *Väestöliiton perhebarometrin*, jonka mukaan melkein puolet 5-11-vuotiaiden lasten vanhemmista kertoo työn haittaavan perhe-elämäänsä (Jallinoja, 2006.143, 145.) 50- ja 60-luvuilla, kun naisten työssäkäynti alkoi yleistyä, ei sitä pidetty ongelmana samoin kuin nykyaikana (Salmi & Lammi-Taskula, 2004). Palkkatyöläisen pienen lapsen vanhemman on mahdollista tehdä lyhennettyä työpäivää, mutta työpäivien lyhentäminen harvoin onnistuu yrittäjältä, ellei työtä tai edes osaa töistä ole mahdollista hoitaa kotoa käsin. Päivähoito mahdollistaa työn teon, mutta vain muutamaksi tunniksi päivässä; jos työ tai yrityksen pyörittäminen työmatkoineen vie yli 10 tuntia päivässä, ei päiväkodin täysipäiväisenkään hoitoaika riitä, ja lastenhoito on järjestettävä päivähoiton lisäksi muulla tavalla. Yksityinen lastenhoitoapu on tunnetusti kallista eikä yrittäjällä välttämättä ole siihen varaa.

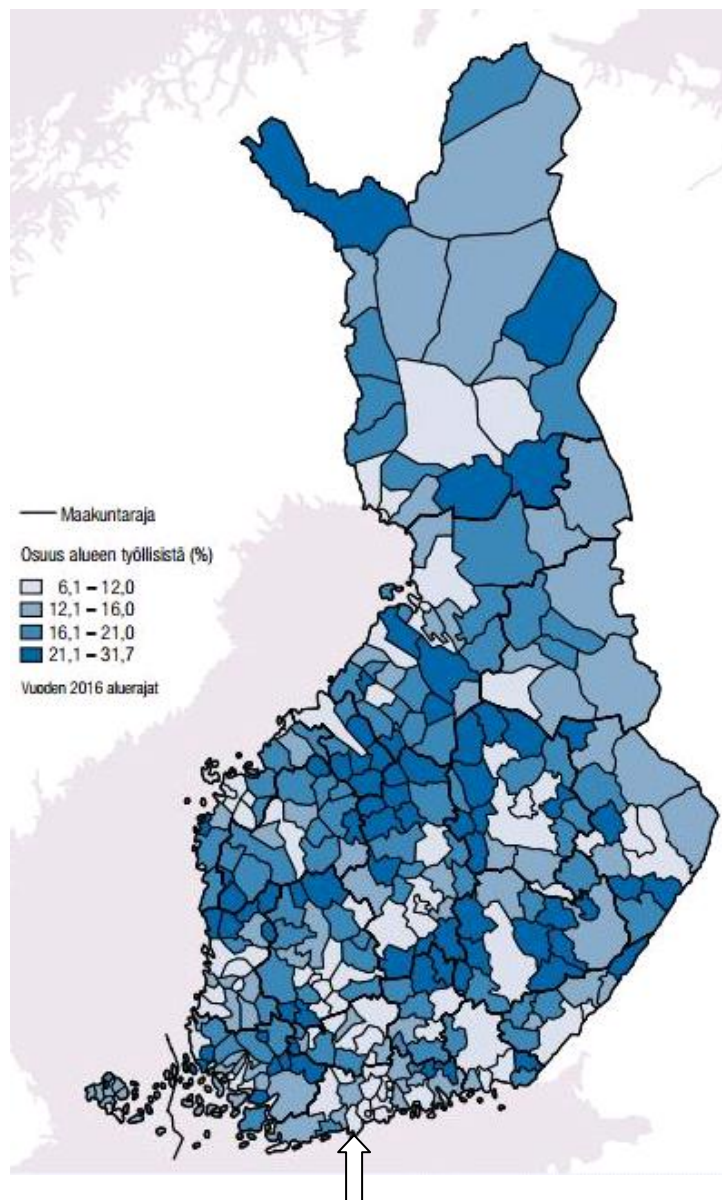
Yrittäjyyteen liitetään aina siihen liittyvä taloudellinen riski ja menetyksen mahdollisuus, joka saattaa pelottaa vielä enemmän perheellistä yrittäjäksi haluavaa henkilöä. Yrittäjän on valittava tekeekö hän pitkää työpäivää ja perheelle jää vähemmän aikaa, vai työskenteleekö hän osapäiväisesti ja keskittyy perheensä hyvinvointiin, mikä tarkoittaa useimmiten pienempiä tuloja.

2.3 Kirkkonummi yrittäjän toimintaympäristönä

Kirkkonummi on Uudellamaalla sijaitseva kunta joka sijaitsee Espoon naapurissa. Kirkkonummen työllisistä yrittäjinä toimi 6,1-12% vuonna 2014 (Kuvio 3).

Olen itse asunut Kirkkonummella kaksi ja puoli vuotta, ja nähnyt varsinkin keskustan alueella kulkiessani paljon pieniä yrityksiä; kampaamoliikkeitä, kauneushoitoloita, ravintoloita, ompeluliikkeitä sekä baareja. Kirkkonummi on kuitenkin alueena melko laaja, ja vaikka keskustaan on keskittynyt suuri osa palveluista, kuten isommat marketit, on Kirkkonummi jakautunut useampaan pienempään alueeseen jolla on oma keskustansa sekä omat palvelunsa. Keskustan alueella sijaitsee kirjasto, terveysasema, kaksi isompaa

markettia sekä kaksi apteekkia, ja pari pienempää ruokakauppaa. Kampaamoliikkeitä on muutamia, kuten myös ravintoloita ja kaksi kahvilaa ja muutamia baareja.

Kuvio 3. Yrittäjät kunnittain 2014. Kuntakatsaus 2016. Kirkkonummi merkitty karttaan nuolella

Lisäksi Kirkkonummen keskustan alueella toimii itsepalvelukirpputori jota vanhempi yrittäjäpariskunta pitää. Kirkkonummen keskustassa sijaitsee sekä ala- että yläkoulu ja lukio, sekä kunnallisia päiväkoteja. Aivan keskustan alueella sijaitsevat kunnalliset päiväkodit ovat avoinna arkisin 6.30- 17.30, joten ne palvelevat parhaiten säännöllisessä palkkatyössä käyviä vanhempia. Hieman kauempana keskustasta sijaitsee ympärivuorokautinen päiväkotijoka palvelee enemmän myös yrittäjäperheitä ja muita epäsäännöllistä työtä tekeviä perheitä. Kirkkonummella sijaitsevien yritysten palveluja

käyttävät enimmäkseen paikalliset asukkaat. Lisää tietoa Kirkkonummesta yrittäjän toimintaympäristönä löytyy kappaleesta tutkimustulokset.

2.4 Tutkimusongelma: Kuinka yhdistää yrittäjyys ja perhe-elämä?

Jos pelkkä työn ja perhe-elämän yhdistäminen tuntuu haasteelliselta, kuinka haasteellista on yhdistää yrittäjyys ja perhe? Yrittäjyyteen itsessään liittyy lukuisia haasteita ja riskejä, kuten ehkä suurimpana taloudellinen epävarmuus. Burch (1986) ja Liles (1974) kuvaavat taloudellisen riskin lisäksi yrittäjyyteen liittyvän vahvasti yrittäjän *urariski*, *sosiaalinen riski* sekä *psyykkinen riski*. Urariskillä tarkoitetaan *vaikeutta päästä yrittäjyyden jälkeen takaisin palkkatyöhön*. Sosiaalisella riskillä tarkoitetaan sitä, että yrittäjällä saattaa yrittämisen takia olla vähemmän sosiaalisia kontakteja ja tämä voi haitata yrittämisen ja perhe-elämän yhteensovittamista. Psyykkinen riski kuvaa epäonnistumista ja sen hyväksymistä (Burch 1986, 485; Liles 1974, 14-15.)

Yrittäjäksi ryhtyessä vapaa-aika usein vähenee ja pitkät työpäivät sekä epäonnistumisen pelko voivat aiheuttaa stressiä. Yrittäjyys tuo paljon vastuuta, ja epäonnistuessa yrittämisen riskinä on velkaantuminen (Meretniemi & Ylönen, 2009. 12). Yrittäjyyden riskejä voi ennaltaehkäistä ainakin osittain selvittämällä yrittäjyyteen liittyviä asioita, pyytämällä neuvoa, tai lukemalla itse yrittäjyyteen liittyvää kirjallisuutta ja muuta materiaalia. Myös muiden yrittäjien kokemukset ja esimerkit voivat auttaa aloittavaa yrittäjää onnistumaan ja välttämään yrittäjyyden karikat. Myös palkkatyössä käyvät perheelliset henkilöt joutuvat suunnittelemaan ajankäyttöään ja miettimään kuinka saavat työn ja perhe-elämän yhdistettyä, joten ongelma ei toki liity pelkästään yrittäjyyteen. Sekä lasten -että vanhempien omat harrastukset ja muut vapaa-ajan menot, sekä mahdolliset vuorotyöt tai epäsäännölliset työajat aiheuttavat haasteita kaikille lapsiperheille. Myös puolison tuki tai joko puolison tai muun tukiverkon puute vaikuttaa suoraan sekä työn tai yrittäjyyden ja perhe-elämän yhdistämisen helppouteen.

Opinnäytetyöni tutkimusongelmana oli ”kuinka perheellinen yrittäjä kokee perhe-elämän ja yrittäjyyden yhdistämisen”, sekä löytää lisäksi vastaus kysymykseen ”mitkä ovat yrittäjyyden ja perhe-elämän yhdistämisen suurimmat haasteet”. Toiveenani oli saada tutkimuksen avulla löydettyä yrittäjyyden ja perhe-elämän yhdistämiseen liittyvät suurimmat haasteet, ja nämä tiedostaen yrittäjäksi ryhtyvä henkilö voisi ottaa ne jo etukäteen huomioon yritystä perustaessa. Otin huomioon myös sen mahdollisuuden, etteivät kaikki yrittäjät välttämättä kokisi yrittäjyyden ja perhe-elämän yhdistämistä haasteellisena vaan ennemminkin mahdollisuutena. Tutkimuskysymysten

operationalisointitaulukossa (Kuvio 4) on lueteltu tutkimuskysymykset ja niiden kyselylomakkeen kysymysten numerot jotka vastaavat kyseiseen tutkimuskysymykseen.

Tutkimuskysymys	Kysymysnumero
-Kuinka yrittäjä kokee yrittäjyyden ja perhe-elämän yhdistämisen?	20, 23, 27, 31, 35, 36, 37 41, 42, 43, 44, 45, 46
-Mitkä ovat yrittäjyyden ja perhe-elämän suurimmat haasteet?	33, 34
-Kuinka aloittava yrittäjä voisi etukäteen varautua yrittäjyyden ja perhe-elämän yhdistämisen ”sudenkuoppiin”?	33, 34, 39, 40, 48

Kuvio 4. Tutkimuskysymysten operationalisointitaulukko

3 Tutkimusmenetelmä, toteutus ja prosessin kuvaus

Tässä osiossa käydään läpi opinnäytetyöhöni liittyvä tutkimusprosessi, kuvataan tarkemmin tutkimuksen kohdetta jolta keräsin aineiston työtäni varten, sekä kuvataan tutkimuksen tavoitteet sekä ongelmat. Selvennän tarkemmin myös menetelmävalintoja perusteluineen, ja kuvaan yksityiskohtaisesti tutkimuksen toteutuksen. Lopuksi kerron johtopäätökset keräämästäni aineistosta ja kuvaan kuinka olen analysoinut keräämäni aineiston.

3.1 Tutkimuksen kohde

Tutkimukseni kohteeksi valikoitui kirkkonummelaiset perheelliset yrittäjät joilla on päiväkotitai peruskouluikäisiä lapsia. Tavoitteenani oli ensin lähestyä yrittäjiä henkilökohtaisesti, käymällä heidän toimitiloissaan sekä tiedustelemalla sähköpostitse että sosiaalisessa mediassa olisivatko he halukkaita osallistumaan haastatteluun. Haastattelut oli määrä suorittaa henkilökohtaisesti, mutta selvisi että paikalliset yrittäjät olivat liian kiireisiä osallistumaan henkilökohtaiseen haastatteluun. Jouduin siis vaihtamaan menetelmää henkilöhaastatteluista verkossa täytettävään kyselylomakkeeseen. Tämä muutos vei hieman ylimääräistä aikaa sillä jouduin laatimaan haastattelun kysymykset uudelleen ja luomaan verkkokyselyn. Tavoitin lopulta yrittäjät vastaamaan verkkokyselyyn sosiaalisen media kautta, lisäsin kyselyn verkkolinkin useaan paikalliseen Facebook-ryhmään. Osa yrittäjistä oli itse minuun yhteydessä ensimmäisen tiedusteluni jälkeen, ja heille lähetin kyselyn suoraan sähköpostitse.

Halusin valita tutkimukseni kohteeksi paikallisia pienyrittäjiä, sillä olen itse kiinnostunut ryhtymään yrittäjäksi, ja mahdollisesti olisin perustamassa yritystäni kotikuntaani Kirkkonummelle. Tästä syystä paikallisten yrittäjien näkökulma kiinnosti eniten ja päädyin tarkastelemaan heidän näkökulmaansa perhe-elämän ja yrittäjyyden yhdistämiseen. Tutkimukseen osallistui lopulta yksitoista (11) yrittäjää, joista suurin osa (6 yrittäjää) toimii Kirkkonummen keskustassa ja muut kauempana keskustan alueesta. Kaksi vastaajista toimii ainoastaan verkossa joten heidän yrityksellään ei ole varsinaista toimipistettä.

Kirkkonummelaiset yrittäjät näyttivät kiireestä huolimatta ottavan verkkokyselyn positiivisesti vastaan, ja sain kyselyyn yllättäen 8 vastausta jo ensimmäisen kahden päivän aikana. Kyselyn pidin avoimena kahden viikon ja 4 päivän ajan, ja yhteensä vastauksia tuli lopulta 11 yrittäjältä. Vastauksia tuli odotettua vähemmän, mikä todennäköisesti johtui siitä ettei yrittäjillä ollut joko aikaa tai kiinnostusta vastata kyselyyn jossa oli melko paljon avoimia kysymyksiä, joten kyselyyn vastaaminen vei hieman

enemmän aikaa. Kyselyyn vastanneet yrittäjät olivat ikähaitariltaan 25-45 vuotiaita, ja suurin osa heistä oli 36-45 vuotiaita. Enemmistö yrittäjistä oli toiminut yrittäjänä 1-5v (viisi yrittäjää 11 vastanneesta) ja aloittanut yritystoiminnan vasta perheen perustamisen jälkeen (8/11 vastaajaa).

3.2 Tutkimuksen menetelmävalinnat

Päätin alunperin suorittaa tutkimukseni kvalitatiivisena eli laadullisena tutkimuksena, sillä tarkoitukseni oli tutkia ja ymmärtää yrittäjyyden ja perhe-elämän yhdistämistä ilmiönä, keräämällä syvempää ymmärrystä tutkittavasta aiheesta haastatellen yrittäjiä henkilökohtaisesti. Kvalitatiivisessa eli laadullisessa tutkimuksessa pyritään ymmärtämään ja selvittämään tiettyä ilmiötä tai toimintaa syvällisemmin, eikä tarkoitus ole tehdä tilastollisia yleistyksiä aiheesta. Tutkittavaa asiaa tai ilmiötä nimenomaan koitetaan laadullisessa tutkimuksessa lähestyä erilaisten näkökulmien ja kokemusten kautta (Tuomi & Sarajärvi, 2002.) Tarkoitus oli haastatella yrittäjiä henkilökohtaisesti ja saada haastattelujen pohjalta tekstimuotoista aineistoa. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tarkoituksena on nimenomaan kerätä tekstimuotoista aineistoa jota ei joko haluta tai voida muuntaa numeromuotoon (Aaltola & Valli, 2015. 109). Henkilökohtaisilla haastatteluilla aineistoa olisi kertynyt laajemmin ja haastattelussa olisi pystynyt esittämään tarkentavia kysymyksiä jos joku asia olisi jäänyt epäselväksi haastattelutilanteessa.

Halusin löytää vastauksia kysymyksiin ”kuinka perheellinen yrittäjä kokee perhe-elämän ja yrittäjyyden yhdistämisen”, ja ”mitkä ovat perheellisten yrittäjien suurimmat haasteet” joten laadullisen haastattelututkimuksen valitseminen olisi ollut luonnollinen valinta. Aluksi suunnittelin kerääväni aineiston puolistrukturoitujen teemahaastattelujen avulla, ja mietin myös ryhmähaastattelun mahdollisuutta, sillä henkilökohtaisesti yrittäjiä haastatteleamalla olisi saanut vielä henkilökohtaisemman ja syvällisemmän näkökulman tutkimaani asiaan. Uskon että henkilökohtaisessa teemahaastattelussa olisi voinut tulla ilmi sellaisiakin seikkoja ja asioita joita en olisi itse osannut kysyä. Ryhmähaastattelu olisi voinut saada yrittäjät vertailemaan kokemuksiaan ja sitä olisi näin ollen ollut erittäin mielenkiintoista seurata. Useamman yrittäjän saaminen paikalle haastatteluun yhtäaikaan ei kuitenkaan valitettavasti ollut realistista, ja koko henkilökohtaisen haastattelun suunnitelma kaatui yrittäjien kiireisiin. Tarkoitukseni oli haastatella muutamaa yrittäjää, ja laadullisessa tutkimuksessa aineistoa pyritäänkin keräämään joko yhdestä tai muutamasta kohteeksi valitusta yksilöstä. Määrällisessä tutkimuksessa aineistoa kerätään sen sijaan suuremmalta joukolta.

Tutkimuksen aineiston keruu tapahtui kuitenkin lopulta verkossa täytettävän kyselylomakkeen avulla yrittäjien kiireiden vuoksi, joten menetelmävalinta johtui tästä syystä. Kyselylomake on hyvä aineistonkeruumenetelmä jos halutaan tietoa suurelta ryhmältä. Menetelmä ei ollut tutkimukseeni paras vaihtoehto mutta se oli toiseksi paras valinta henkilökohtaisten haastattelujen jälkeen. Tällä menetelmällä on mahdollista saada myös paljon kirjallista aineistoa mikäli kysymykset osataan muotoilla oikein ja jätetään kyselyyn monivalintakysymysten lisäksi runsaasti avoimia kysymyksiä. Menetelmän heikkoutena on se, että jos avoimia kysymyksiä on paljon, pitenee vastausaika ja osa vastaajista voi jättää kyselyyn vastaamisen kesken.

Kyselylomake vaati enemmän ennakkosuunnittelua ja oli siksi suuritöisempi, sillä sen täytyi onnistua keräämään vastaajilta tarpeeksi ja oikeanlaista tietoa. Toisin kuin henkilökohtaisessa haastattelussa, kyselytutkimuksessa ei ole mahdollista esittää tarkentavia kysymyksiä jälkikäteen jos joku asia jää epäselväksi. Kysely täytyi myös tarkistaa etukäteen useaan kertaan niin että kaikki siinä olleet mahdolliset virheet tuli varmasti poistettua ja korjattua. Kysymysten oli oltava *selkeitä* ja niin *helposti ymmärrettäviä*, ettei vastaaja pystynyt käsittämään niitä väärin. Vastausvaihtoehtoja oli myös osattava tehdä tarpeeksi, niin että jokaiselle vastaajalle löytyisi sopiva vastausvaihtoehto. Jos kysymyksiä ei ole tarpeeksi helppo ymmärtää, voi käydä niin että vastaaja ymmärtää kysymyksen eri tavalla, ja joudutaan tulkintavaiheessa tulkitsemaan vastauksia epävarmalta pohjalta. Jos tutkija ei ymmärrä mitä vastaaja vastauksillaan tarkoittaa, voi se antaa virheellisen kuvan todellisuudesta ja vähentää siten koko tutkimuksen luotettavuutta (Valli & Aaltola, 2015.) Tutkimuksen yleisinä laatuksiteereinä pidetään *luotettavuutta, yleistettävyyttä ja selityksen voimakkuutta*. Yleistettävyydellä tarkoitetaan sitä, että tutkimuksen kohdejoukko tulee valita niin edustavaksi että vastaavia voi olettaa löytyvän laajasti ja tutkimus pystytään toistamaan. Tutkimuksen luotettavuus voidaan jakaa *pätevyyteen ja pysyvyyteen*. Pätevyydellä tarkoitetaan sitä, miten hyvin tutkimuksen aineisto kuvaa juuri sitä mitä sen on tarkoitus kuvata, eli miten *validi* tutkimus on. *Pysyvyydellä* tarkoitetaan sitä kuinka tutkimuksen aineisto voitaisiin hankkia uudelleen toistamalla tutkimus (Erätuuli, Leino & Yli-Luoma, 1994.)

Kysely sisälsi tarkoituksella useita avoimia kysymyksiä, jotta vastaajat saivat mahdollisuuden kertoa myös sellaisista kokemuksistaan joista en välttämättä ollut osannut tai ymmärtänyt edes kysyä. Kyselyyn tuli useita avoimia kysymyksiä jotta pääsisin tarkemmin kiinni tutkittavaan asiaan ja saisin kyselyn kautta tarpeeksi tietoa yrittäjiltä. Vastaajat saivat kertoa useista teemoista vapaasti omin sanoin, mutta joukossa oli myös monivalintakysymyksiä ja muutamia kysymyksiä joissa yrittäjiä pyydettiin arvioimaan tiettyä asiaa tai ilmiötä numeerisesti asteikolla 1-5. Tutkimus sai siis myös kvalitatiivisia eli

määrällisiä piirteitä ja lopulta analysoin tutkimustuloksia sekä laadullisin että määrällisin keinoin. Kvantitatiivisessa eli määrällisessä tutkimuksessa tutkimuksen menetelmä perustuu *mittaamiseen* ja tarkasteltava ilmiö saadaan numeeriseen muotoon ja sen tulokset ovat laajemmin yleistettävissä (Erätuuli, Leino & Yli-Luoma, 1996). Tutkimuksestani ei kuitenkaan tullut niin laajaa kuin kyselyhaastattelussa yleensä sillä vastaajien määrä jäi suunniteltua pienemmäksi, mutta tutkimukseni kohde itsessään oli melko suppea (Kirkkonummella asuvat ja toimivat yrittäjät joilla on tietyn ikäisiä lapsia). Useilla avoimilla kysymyksillä sain haastateltavilta tarpeeksi myös tekstimuodossa olevaa aineistoa, vaikeivat ne pystyneet silti korvaamaan henkilökohtaista haastattelua, ja lisäksi osan tuloksista sain muutettua numeeriseen muotoon.

3.3 Tutkimuksen toteutus

Loin kyselylomakkeen kysymykset tutkimusongelmien pohjalta hyödyntäen kokoamaani tietoperustaa, ja käytin kyselyn luomiseen ilmaista Google docs- palvelua. Pyrin saamaan kyselystä tarpeeksi laajan, jotta saisin kerättyä tarpeeksi aineistoa ja vastauksia juuri tutkimusongelmiin liittyen. Pelkäsin kyselystä tulevan hieman liian pitkän, ja ettei sen vuoksi monikaan yrittäjä vastaisi sillä heillä ongelmana oli nimenomaan ajan puute. Vastauksia tuli kuitenkin muutamia, vaikkei niin paljon kuin toivoin, joten ilmeisesti kyselyn pituus ei kuitenkaan ollut ongelma ainakaan kaikille vastaajille. Ennen kyselylomakkeen julkistamista se esiteltiin kolmen henkilön toimesta ja viimeisteltiin lopulliseen muotoon. Tutkimus toteutettiin lokakuun 2017 aikana Kirkkonummella, haastatteleamalla yrittäjiä Google docs- palvelun kautta luodun verkkokyselyn avulla.

Kyselyyn johtavan linkin jaoin 5.10.2017 viidessä paikallisessa suljetussa Facebook-ryhmässä ja osalle yrittäjistä lähetin linkin suoraan sähköpostitse. Varasin kyselyn vastausajaksi reilut kaksi viikkoa (5.10- 22.10), jonka ajan kysely olisi avoimena vastattavaksi, jotta myös kiireisimmät yrittäjät ehtisivät halutessaan vastata siihen. Kysely suoritettiin nimettömänä, jotta kynnyks osallistua siihen olisi mahdollisesti pienempi. Kyselylomakkeessa (Liite 1) kysyttiin ensin yrityksen perustietoja, kuten toimialaa, sijaintia, vuosittaista liikevaihtoa sekä mahdollisten työntekijöiden määrää. Itse yrittäjästä kysyttiin mm. ikää, sukupuolta, sekä yrittäjäksi ryhtymisen syitä ja taustoja. Yrittäjän perheeseen liittyen kyselyssä kysyttiin lasten määrää ja ikää, tukiverkon laajuutta, sekä pyydettiin kertomaan mitä haasteita yrittäjä on kokenut.

Kyselyssä oli sekä monivalintakysymyksiä että lyhyitä ja pidempiä avoimia kysymyksiä, joissa yrittäjä sai kertoa kokemuksistaan vapaasti. Yrittäjää pyydettiin lisäksi arvostelevaan asteikolla 1-5 kuinka hyvin hän on omasta mielestään onnistunut

yrittäjyyden ja perhe-elämän yhdistämisessä. Kyselyllä koitin myös selvittää millainen toimintaympäristö Kirkkonummi on yrittäjän näkökulmasta. Pyysin yrittäjiä myös arvostelemaan kuinka yrittäjäystävällinen kunta Kirkkonummi on, sillä tästä itselläni ei ollut lainkaan esitietoa enkä löytänyt muutenkaan paljon tietoa yrittäjäydestä Kirkkonummella. Tutkimukseeni sai osallistua kuka vaan halukas perheellinen yrittäjä Kirkkonummelta jolla oli päiväkotitai kouluikäisiä lapsia. Vastaajat edustivat useaa eri toimialaa ja olivat ryhtyneet yrittäjäksi eri syistä ja lähtökohdista. Koska aineistonkeruun menetelmänä oli kyselymuotoinen lomakehaastattelu, vastasivat kaikki tutkimukseen osallistuneet henkilöt samoihin kysymyksiin ja samassa järjestyksessä. Kyselyn vastaukset olivat siis suoraan vertailtavissa keskenään. Kyselyssä oli vaihtoehtona halutessaan kertoa vielä lisäksi ylimääräistä tietoa aiheeseen liittyen, avoimen kysymyksen muodossa, mutta harva vastaajista halusi vastata ylimääräiseen kysymykseen. Näin ollen sain vastaajilta vastaukset samoihin kysymyksiin, vaikka jotkut vastaajista vastasivatkin hieman laajemmin ja kuvailevammin kuin toiset.

Suurin osa vastanneista yrittäjistä (72,7% eli 8/11 vastaajista) oli naisia, mikä ei välttämättä tarkoita sitä että Kirkkonummella olisi enemmän nais- kuin miesyrittäjiä. Todennäköisemmin naiset olivat halukkaampia vastaamaan kyselyihin muista syistä. Naiset saattavat myös miestä useammin kokea lastenhoidon ja perhe-elämän yhdistämisen työhön itselleen läheisempänä aiheena jos heillä on esim. suurempi vastuu lastenhoidosta, ja näin ollen he halusivat jakaa kokemuksensa ja tietämyksensä asiasta.

3.4 Aineisto ja käytetyt analyysit

Käyttämäni kyselylomake oli melko laaja, ja siinä oli useita pidempiä avoimia kysymyksiä joissa yrittäjä sai kertoa kokemuksistaan omin sanoin. Näiden avoimien kysymysten avulla sain suhteellisen paljon tekstimuotoista aineistoa, kuten yrittäjien arkipäivän kuvauksia sekä heidän omia kokemuksiaan ja taustojaan. Joukossa oli pienempi osa lyhyempiä monivalintakysymyksiä, ja sen lisäksi kysymyksiä, joihin vastattiin numeerisesti, asteikolla 1-5. Avoimia kysymyksiä oli tarkoituksella enemmän, jotta saisin mahdollisimman paljon aineistoa tulkittavaksi. Se ei silti pystynyt tietenkään korvaamaan henkilökohtaisia haastatteluja mutta antoi syvällisemmän ja laajemman kuvan yrittäjistä ja heidän kokemuksistaan kuin pelkät monivalintakysymykset.

Monivalintakysymykset ja numeerisesti vastattavat kysymykset oli pyritty sijoittamaan kyselyssä niin, ettei avoimia kysymyksiä olisi liian montaa peräkkäin, eikä kyselyyn vastaaminen näin ollen tuntuisi liian raskaalta ja pitkäväteiseltä. Pelkona oli, että vastaajat saattaisivat jättää kyselyyn vastaamisen kesken, mikäli kokisivat siihen vastaamisen

vievän liikaa aikaa ja vaivaa. Analysoin tekstimuotoisen sisällön koodaamalla ja kirjoittamalla *memoja eli muistiinpanoja*. Koodaamisella tarkoitetaan aineiston jäsentämistä erilaisten koodien avulla (Aaltola & Valli, 2015). Jäsentelin aineiston eli kyselyyn saamani vastaukset kysymysten aihepiireittäin, ja muutin saamani aineiston Excel-muotoon, jotta sain vertailtua vastauksia helpommin. Tulostin keräämäni aineiston ja tein siihen muistiinpanoja, lisäksi luin aineiston läpi lukuisia kertoja jotta sain vastauksista selkeämmän ja paremman kuvan, ja näin ymmärsin sitä paremmin. Tämän jälkeen aineisto oli myös helpompi luokitella aihepiireittäin mikä helpotti sen analysointia.

Kyselyyn vastasi ainoastaan 11 henkilöä, joten aineistoa tuli toivottua vähemmän. Aineiston jäädessä näinkin niukaksi, ei tuloksia voi yleistää koskemaan koko tutkittua kohderyhmää. Myöskään prosentuaaliset määrät tuloksissa eivät anna tarpeeksi tietoa, mutta ovat *suuntaa antavia*. Avointen kysymysten tekstimuotoinen aineisto on tutkimuksen analysoinnin kannalta tärkein ja merkittävin, ja siitä voi tehdä johtopäätöksiä ainakin osan kirkkonummelaisten yrittäjien kokemuksista yrittäjyyden ja perhe-elämän yhdistämiseen liittyen.

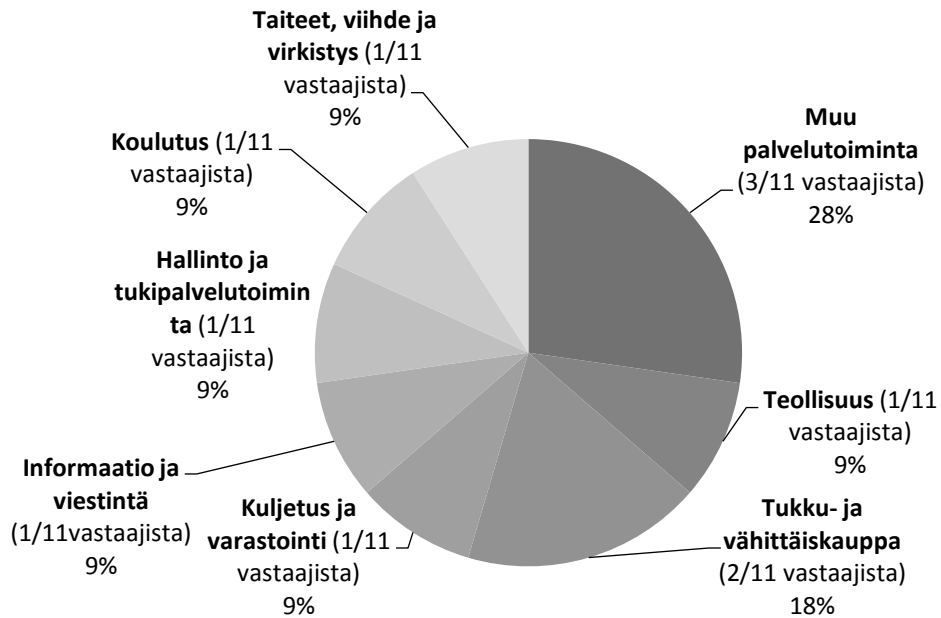
4 Tutkimuksen tulokset

Vaikka tutkimuksellani saadun aineiston määrä jäi suppeaksi (11 vastaajaa), olivat yrittäjät hyvin erilaisia joten sain tietoa ja kokemuksia hyvin erilaisilta yrittäjiltä. Näin ollen vastaukset olivat mielenkiintoisia ja myös toisistaan poikkeavia. Yrittäjät vastasivat lisäksi suurimmalta osin melko laajasti ja yksityiskohtaisesti joten tekstimuuotoista aineistoa tuli kiitettävä määrä. Vastanneet yrittäjät toimivat 8 eri toimialalla. Suurin osa vastaajista (5/11 yrittäjistä) työskentelee yksinyrittäjänä, seuraavaksi suurin ryhmä työskentelee 1-3 muun yrittäjän kanssa (4/11 yrittäjää) ja yhdellä vastaajalla oli useampi palkattu työntekijä. Yksi yrittäjistä kertoi että hänen yrityksen pyörittämiseen osallistuu yksi avustava perheenjäsen.

Tutkimuksessa selvisi, että yrittäjät ryhtyivät yrittäjiksi suurimmaksi osaksi yrittäjyyden tuoman vapauden ja päätösvallan takia. Yrittäjä saa itse päättää milloin ja missä työskentelee, eikä kukaan aseta hänelle palkkakattoa. Osalle yrittäjistä yrittäjyys oli kuitenkin ns. pakkovalinta, sillä heidän alallaan ainut taloudellisesti kannattava päätös on toimia yrittäjänä. Kaikkien vastaajien alalta ei myöskään löydy palkkatyötä joten yrittäjyys on silloin luonnollinen valinta jos toisena vaihtoehtona on työttömyys. Kyselyn tulokset on jaettu aihepiireittäin omiin kappaleisiinsa.

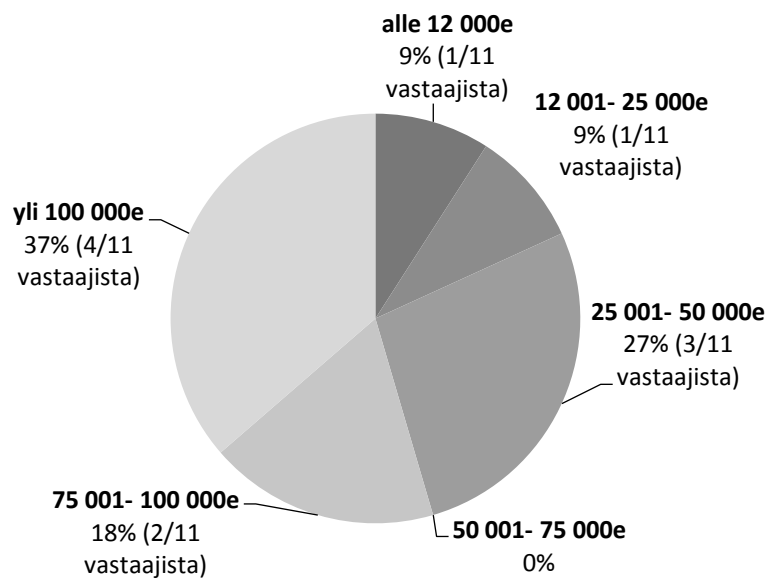
4.1 Yritykset, yrittäjät ja heidän yrittäjäominaisuutensa

Kyselyyn vastanneiden yrittäjien yritykset toimivat kahdeksalla eri toimialalla, ja suurin osa yrittäjistä toimii palvelualalla (Kuvio 5). Vastaajien joukossa oli kaksi kampaajaa, kosmetologi/ kauneudenhoitaja, lemmikkitarvikkeiden maahantuojaa, joogaopettaja, elämäntapakonsultti, kirjanpitäjä, markkinoinnin ja sisällöntuottamisen asiantuntijoita sekä inva/tilataksin kuljettaja. Suurin osa yrittäjistä työskenteli yrittäjänä täysipäiväisesti, yksi yrittäjistä oli yrittäjyyden lisäksi palkkatyössä taloushallinnon alalla ja useampi naispuolinen yrittäjä toimi yrittäjänä kotoa käsin työskennellen lastenhoidon ohella n. 5-8 tuntia päivässä, viitenä päivänä viikossa.

Kuvio 5. Kyselyyn osallistuneet yrittäjät toimialoittain

Yritysten koossa ja liikevaihdossa oli suuria eroja, liikevaihdon vaihdella alle 12 000 eurosta yli 100 000 euroon per vuosi (Kuvio 6). Tämä johtui ainakin osittain siitä, että osa yrittäjistä toimii yrittäjänä muun toiminnan ohessa ja osa täysipäiväisesti. Naisyrittäjistä useampi hoitaa lapsiaan kotona yritystoiminnan ohella, jotta saa yrittäjyyden ja perhe-elämän yhdistettyä helpommin. Kaikki kyselyyn vastanneet miehet (3 henkilöä) kertoivat yrityksensä liikevaihdoksi yli 100 000e/vuosi. Miehet kertoivatkin tekevänsä pitkää työpäivää ja pitkää työviikkoa, ja etteivät he pärjäisi ilman puolisonsa tukea sekä apua lasten- ja kodinhoidossa.

Kuvio 6. Yritysten liikevaihto/vuosi

Kyselyssä tiedusteltiin yrityksen toimialan ja vuosittaisen liikevaihdon lisäksi myös työntekijöiden määrää. Suurin osa vastaajista toimii yksinyrittäjänä, mutta yhdessä yrityksistä toimii lisäksi 1-3 muuta yrittäjää ja yhdessä yrityksistä on useampi palkattu työntekijä (Kuvio 7). Yhdellä yrittäjällä on silloin tällöin apuna perheenjäsen. Yksinyrittäjät painottivat sitä, että heidän on vaikea saada pidettyä riittävästi lomaa, sillä heillä ei ole siihen varaa, eikä luotettavia työntekijöitä välttämättä ole saatavilla vaikka olisikin varaa palkata sijaisia loman ajaksi. Yrittäjällä voi olla suuri kynnys jättää yrityksensä toisen käsiin loman ajaksi, ellei sijainen ole hänelle tuttu ja erityisen luotettava. Jos yrittäjä joutuu koko loman ajan stressaamaan kuinka sijainen pärjää, ei hän pysty nauttimaan lomasta. Silloin voi olla helpompi jättää loma väliin ja tehdä työt itse, niin tietää niiden tulevan varmasti hoidetuksi.

Kuvio 7. Työntekijöiden määrä yrityksessä

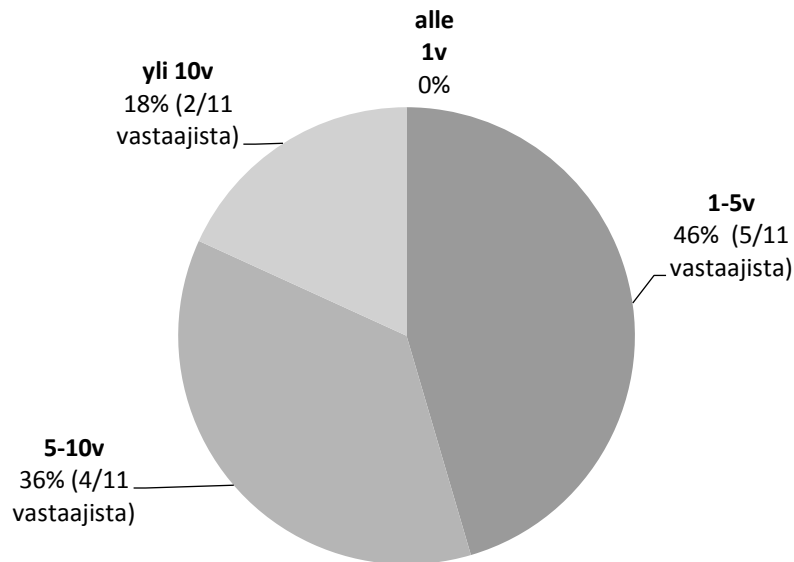
Kyselyyn vastanneet yrittäjät olivat iältään suurimmalta osin 36-45 vuotiaita, vain yksi yrittäjä oli nuorempi, 25-35 vuotias. Tutkimuksen kohderyhmä toki oli melko nuorekasta sillä tutkimukseen osallistui ainoastaan yrittäjät joilla on pieniä lapsia. Sukupuoleltaan suurin osa (8/11) vastaajista oli naisia; vain kolme vastaajista oli miehiä. Yhtä vastaajaa lukuunottamatta kaikki yrittäjät elävät joko avio- tai avoliitossa. Yksi vastaajista asuu kommuunissa lapsensa sekä muiden huonetovereidensa kanssa, joten häneltäkin löytyy läheltä tukiverkkoa.

Yrittäjillä usein on tiettyjä yrittäjäominaisuuksia jotka auttavat heitä yrittäjyyden tiellä, ja joiden ansiosta he uskaltavat ryhtyä yrittäjiksi. Pyysin yrittäjiä kuvailemaan mitkä henkilökohtaiset ominaisuudet ovat auttaneet heitä yrittäjyyden ja perhe-elämän yhdistämisessä. Tärkeimmiksi ominaisuuksikseen yrittäjät listasivat *suunnitelmallisuuden*, *periksiantamattomuuden*, *sinnikkyuden*, *joustavuuden* ja *hyvän fokuksen hallinnan*.

Varsinkin yrittäjillä jotka työskentelevät yrittäjinä kotoa käsin, lastenhoidon ohella, korostuu fokuksen hallinnan tärkeys. He työskentelevät keskimäärin 5h päivässä, useammassa lyhyemmässä pätkässä, joten jokainen yrittäjyyteen käytetty hetki täytyy työskennellä täysillä ja keskittyneesti. Yksi yrittäjä kertoi tärkeimmäksi ominaisuudekseen hyvät tiedonhakutaidot. Myös oma asenne sekä se, että asettaa perheen hyvinvoinnin kaiken muun edelle, on auttanut yrittäjiä yrittäjyyden ja perhe-elämän yhteensovittamisessa. *Rauhallisuus, maltillisuus ja usko omiin kykyihin* ovat myös kyselyyn vastanneiden yrittäjien tärkeitä ominaisuuksia. Yrittäjät mainitsivat myös tukiverkon tärkeyden ja halun yhdistää yrittäjyys ja perhe-elämä. Hyvät yhteistyötaidot ja kommunikointitaidot puolison kanssa ovat myös tärkeitä kotitöiden ja työaikojen yhteensovittamisessa. Myös säännölliset työajat, mikäli mahdollista, helpottavat perhe-elämän ja yrittäjyyden yhdistämistä. Yrittäjät mainitsivat myös sen, että mahdollisimman vähä ilt- ja viikonlopputyö auttaa huomattavasti jotta perheen kesken jää enemmän aikaa. Tämä ei valitettavasti ole kaikille yrittäjille mahdollista, jos työ on ilt- ja viikonloppupainotteista.

4.2 Yrittäjäksi lähtemisen syyt ja taustat

Tutkimukseen osallistuneet yrittäjät olivat yllättäen suurimmalta osin (72,7% eli 8/11 vastanneista yrittäjistä) lähteneet yrittäjiksi vasta perheen perustamisen jälkeen. Kyselyssä tiedusteltiin yrittäjiltä mitä he olivat tehneet ennen yrittäjäksi ryhtymistään. Suurin osa heistä oli ollut palkkatöissä, osa opiskellut ja ollut äitiyslomalla tai hoitovapaalla. Yksi vastanneista kertoi ennen yrittäjäksi ryhtymistä reissanneensa maailmalla. Suurin osa yrittäjistä oli toiminut vastatessaan yrittäjänä 1-5v. Vastanneiden joukossa ei ollut lainkaan vasta-aloittaneita yrittäjiä, jotka olisivat toimineet yrittäjinä alle vuoden ajan (Kuvio 8). Yksi yrittäjistä kertoi opiskelleensa ensin yliopistossa historiaa, mutta päätyneensä kuitenkin yrittäjäksi kaupalliselle alalle. Yrittäjillä oli yrittäjäksi ryhtymiseen monia erilaisia syitä, mutta osa oli ajautunut yrittäjäksi ikäänkuin sattumalta. Vain yhdellä yrittäjistä oli yrittäjäperhetausta, ja osalla oli suvussa tai lähipiirissä yrittäjiä mutta he eivät itse tulleet yrittäjäperheistä.

Kuvio 8. Kauanko yrittäjät ovat toimineet yrittäjinä

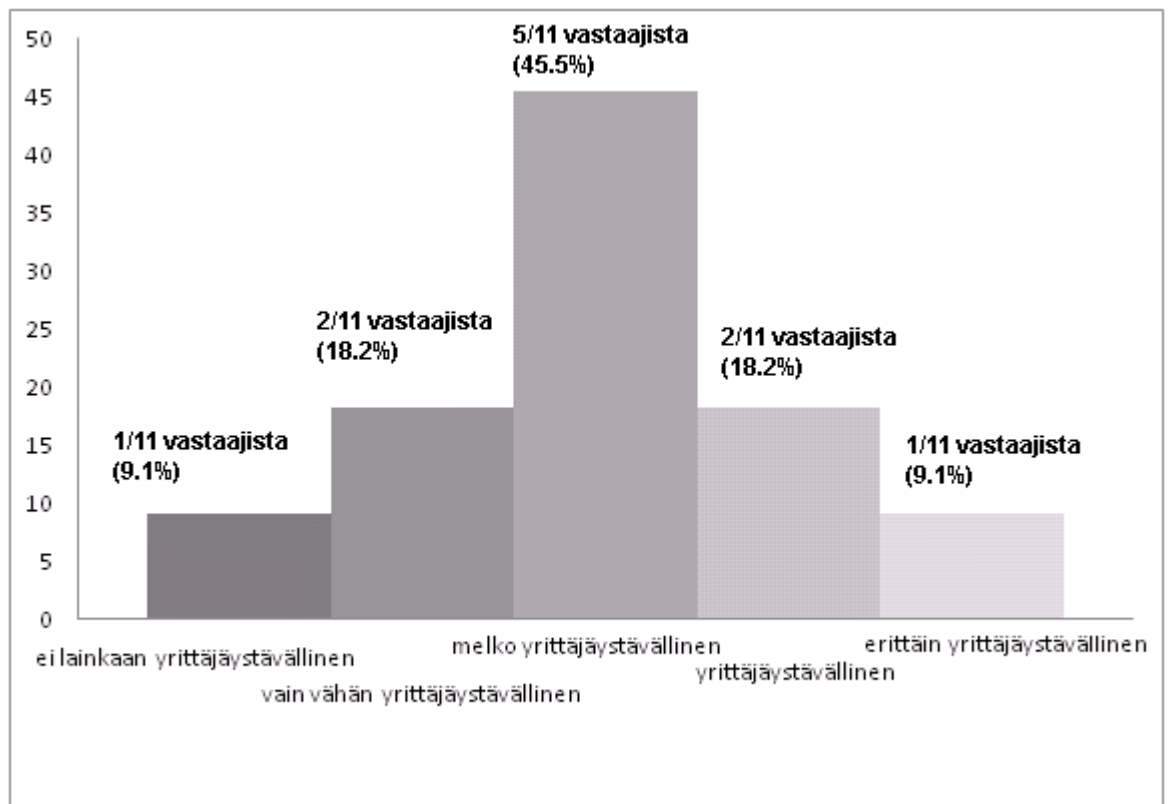
Yrittäjäksi ryhtymisen syiksi yrittäjät nimesivät vapauden päättää omasta elämästään ja työskennellä silloin kun itse haluavat. Yrittäjät mainitsivat syiksi myös helppouden muuttaa halutessaan ulkomaille ja sen, että yrittäjälle kukaan muu ei ole määrittelemässä palkkakattoa. Yksi tärkeä syy naispuolisilla vastaajilla oli se, että yrittäjänä on mahdollista sekä hoitaa lapsia kotona että ansaita samalla, ja lisäksi ylläpitää ammattitaitoaan. Osa vastaajista oli joutunut yrittäjiksi pakon edestä, sillä heidän alallaan ei yksinkertaisesti ole palkkatyötä tarjolla. Yksi vastaajista kertoi tulevansa yrittäjäperheestä, ja hänestä oli luonnollista jatkaa perheyrittystä veljensä kanssa. Toinen vastaajista kertoi opiskelleensa oppisopimuksella, ja hänelle oli sitten tarjottu mahdollisuutta ostaa kyseinen yritys. Yrittäjyys merkitsee kyselyyn osallistuneille yrittäjille vapautta valita minkälaista elämää elää ja missä elää, sekä keinoa ansaita ja tehdä työtä joustavasti. Yksi vastaajista kertoi yrittäjyyden olevan keino päästä palkkatyötä parempiin ansioihin. Yrittäjyyden kuvailtiin myös olevan elämäntapa, joka vaatii kovaa työtä jos haluaa menestyä. Yrittäjyys on myös vastuun kantamista ja omaa päätösvaltaa. Eräs yrittäjä kertoi pitkään halunneensa kokeilla yrittämistä, ja kun hänellä tuli palkkatyössään ”katto vastaan”, oli hyvä hetki ryhtyä yrittäjäksi. Yrittäjäksi ryhtymistä kuvattiin myös niin, että ”*haluttiin kokeilla omia siipiä ja nähdä kuinka ne kantaa*”.

4.3 Yrittäjän toimintaympäristö

Itselläni ei ollut aiemmin tarkempaa käsitystä siitä, millainen kunta Kirkkonummi olisi yrittäjän toimintaympäristönä, enkä löytänyt enempää tietoa yrittäjyydestä

Kirkkonummella, ja siksi halusin tiedustella yrittäjiltä kuinka he itse kokevat yrittämisen kyseisellä paikkakunnalla. Noin puolet vastaajista antoi Kirkkonummelle yrittäjän toimintaympäristönä arvosanan 3 (asteikolla 1-5, 1=ei lainkaan yrittäjäystävällinen, ja 5=erittäin yrittäjäystävällinen) (Kuvio 9). Yksi vastaajista oli sitä mieltä ettei Kirkkonummi ole lainkaan yrittäjäystävällinen ja yksi oli sitä mieltä että Kirkkonummi on erittäin yrittäjäystävällinen kunta. Vastanneet yrittäjät näyttivät siis olevan pääosin melko tyytyväisiä Kirkkonummeen yrittäjän toimintaympäristönä.

Tutkimuksen tuloksista kävi ilmi, että etenkin palvelualojen yrittäjien mukaan suuri osa kirkkonummelaisista käy töissä Espoossa ja Helsingissä, ja käyttävät usein siellä sijaitsevia palveluja omassa asuinkunnassaan sijaitsevien palveluiden sijaan. Palvelujen hintaluokka voi olla lähes sama, sillä yrittäjän kustannukset ovat lähes yhtä kalliit ympäri pääkaupunkiseudun, ja esimerkiksi kampaajapalveluja on ehkä helpompi käyttää juuri ennen työpäivää tai heti sen jälkeen, lähellä työpaikkaa. Paikallisia palveluja on helpompi käyttää viikonloppuisin, mutta kaikki yrittäjät eivät halua tai pysty työskentelemään viikonloppuna.

Kuvio 9. Kuinka yrittäjäystävälliseksi yrittäjät arvioivat Kirkkonummen kuntana

Esille nousi positiivisia asioita, kuten luonnonläheisyys ja rauhallisuus, sekä hyvät liikenneyhteydet sekä se, että Kirkkonummelta löytyy paljon potentiaalista asiakaskuntaa. Myös pääkaupungin läheisyyttä pidettiin positiivisena seikkana. Negatiivisiksi puoliksi

yrittäjät nostivat sen, että Espoo sekä Helsinki vetävät asiakkaita enemmän puoleensa, sillä suuri osa kirkkonummelaisista työskentelee kyseisissä kaupungeissa. Myöskään yrittäjien näkökulmasta Kirkkonummella ei ole yhtä toimivaa keskustaa, vaan sen palvelut ovat jakautuneet laajalle alueelle, jonka vuoksi yrittäjän voi olla vaikeaa saada asiakkaita. Myös liiketilojen vuokrat ovat yrittäjien mukaan pilvissä, jopa samoissa hinnoissa kuin Helsingissä, mutta asiakkaat Kirkkonummella eivät ole valmiita maksamaan palveluista kuitenkaan samaa hintaa kuin Helsingissä. Myöskään kunnan ei koeta tukevan yrittäjiä tarpeeksi, eikä se esimerkiksi auta tonttien kanssa tai tue uusien teollisuuslaitosten rakentamisessa. Yrittäjät kritisoivat myös sitä, että ympärivuorokautisia päiväkoteja pitäisi olla enemmän, sillä yrittäjän työpäivä saattaa helposti olla iltapainotteinen.

Esille tuli myös kunnallisen päivähoiton kalleus; osa-aikaisella yrittäjällä ei välttämättä ole varaa pitää lapsia päivähoidossa sillä osa-aikainen päivähoito on kallista verrattuna kokopäiväiseen hoitoon. Tässä asiassa kunta voisi ajatella myös yrittäjiä ja muita osa-aikaisesti työskenteleviä, ja hinnoitella osa-aikaisen hoidon edullisemmaksi. Tällä hetkellä osa-päiväinen, alle 20h viikossa kestävä päivähoito maksaa Kirkkonummella 145e/kk, kun taas kokopäiväinen yli 40h päivähoito maksaa enimmillään 290e/kk. Jos lapsia on useampi, käyvät osa-aikaisen päivähoiton kustannukset helposti liian kalliiksi yrittäjälle. Tuntiperusteinen hinnoittelu voisi siis ajaa enemmän yrittäjän etua, varsinkin jos hoidon tarve on pienempi, esim. vain 10h/viikko.

Yksi yrittäjistä kuvasi kirkkonummelaisia ihmisiä hieman ”*sisäänpäin suuntautuneiksi*” ja että Kirkkonummella yleensä kaikki uudistukset nähdään negatiivisina asioina. Kyseinen yrittäjä kertoi kuitenkin että kun poikkeaa totutuista rutiineista, saa jämähtynyttä ajatusmaailmaa hieman horjutettua ja ”homman pyörimään” melko hyvin.

4.4 Yrittäjän arki

Yrittäjän arjen kuvitellaan olevan kiireistä ja työntäyteistä. Kyselyllä halusin selvittää tarkemmin mitä yrittäjän arkeen oikeasti kuuluu ja pyysin yrittäjiä kuvailemaan mahdollisimman yksityiskohtaisesti *tyypillistä arkipäiväänsä*. Kaikki yrittäjät eivät halunneet avata päivänsä kulkua sen tarkemmin, mutta osa yrittäjistä kuvaili arkipäiväänsä melko yksityiskohtaisesti. Osa naispuolisista yrittäjistä hoiti yritystoimintaansa kotoa käsin, joko lastenhoidon tai palkkatyön ohella. Näin kuvaa arkipäiväänsä naisyrittäjä joka työskentelee yrittäjänä kotoa käsin, lastenhoidon ohella:

”Lapset kouluun. Käyn päivätyössä kun sellaista on. Illalla tehdään läksyjä, syödään, harrastuksiin menemistä. Omaa vapaa-aikaa. Yritystoimintaa teen joka mutkassa ilman

varsinaista organisoimista. Teen aina kun aikaa on. Suunnittelen ennakkoon mitä on tehtävä ja ja teen heti kun on aikaa ja mahdollisuus. Teen päivittäin ilman vapaapäiviä.”

– Kirkkonummelainen naisyrittäjä, elämäntapakouluttaja.

Moni naisyrittäjä näyttää tutkimuksen mukaan tekevän samoin, eli hoitaa yritystoimintaansa kotoa käsin, ja pystyy samalla hoitamaan vauvaa tai pieniä lapsia kotonaan. Tällöin yrittäjäyys on harvemmin kokopäiväistä, vaan sitä hoidetaan *joustavasti lastenhoidon ohella*. Osa yrittäjistä vie lapsensa osapäiväisesti hoitoon tai esikouluun, ja työskentelee sillä välin kun lapset ovat hoidossa. Myöhemmin yrittäjä tai puoliso hakee lapset kotiin hoitopaikasta ja hoitaa iltatoimet, ja yrittäjä mahdollisesti jatkaa työntekoa iltamyöhällä kun lapset on saatu nukkumaan. Näin tavallista arkipäiväänsä kuvaa taloushallinnon alalla työskentelevä naisyrittäjä, joka myös työskentelee kotoa käsin lastenhoidon ohella:

”Herätys klo 5, töitä. Lastenhoitoa, kuskausta eskariin, kotitöitä. Päivällä töitä ja mahdollisia palavereita skypen kautta, lastenhoitoa, ruuan laittoa, ja illalla vielä töitä.”

-Kirkkonummelainen naisyrittäjä, taloushallinnon alalla.

Vastaavanlainen aikataulutus töiden ja perheen yhteensovittamisessa on myös toisella naisyrittäjällä, joka hoitaa päivät lapsia kotona, ja hoitaa yritystoimintaansa silloin kun muu perhe nukkuu:

”Herään aikaisin, teen pari tuntia töitä ennen kuin muut herää. Hoidan puolison ja lasten kanssa aamutoimet ja vien koululaisen kouluun. Päivän hoidan kotia ja pienokaista. Illalla teen vielä pari tuntia töitä, ellen vauvan päikkäreiden aikana päivällä ehtinyt.”

-Kirkkonummelainen naisyrittäjä, markkinoinnin ja sisällöntuoton ammattilainen.

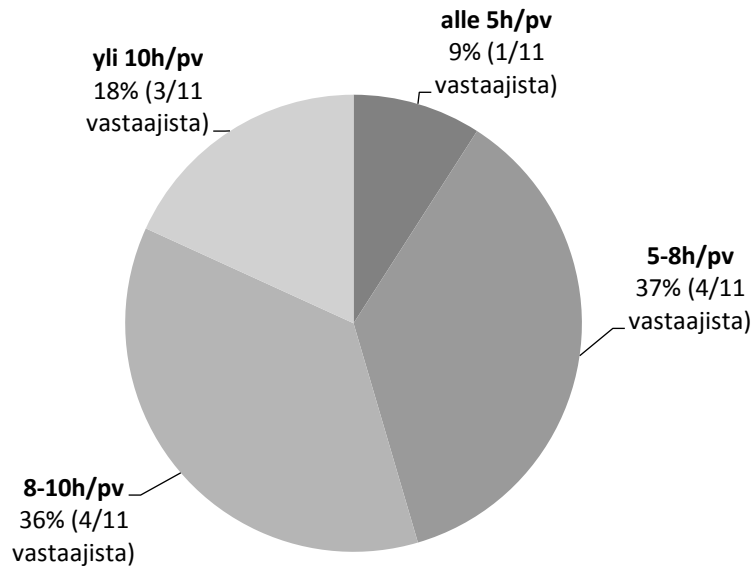
Vaikka suurin osa tutkimukseen osallistuneista naisyrittäjistä toimi yrittäjänä kotoaan käsin, oli joukossa myös sellaisia joilla on erillinen toimitila yritystoimintaansa varten, kuten kampaamo tai kauneushoitola. Heillä on pidemmät työajat, ja työ painottuu virka-ajan ulkopuolelle, iltoihin ja viikonloppuihin. Kirkkonummelainen, omaa parturi-kampaamo-liikettään pyörittävä naisyrittäjä kuvasi omaa tyypillistä arkipäiväänsä seuraavasti:

”Herätys klo 6.00, ja lasten herättely, lapset kouluun, oma ulkonäkö kuntoon ja töihin. Töissä olen 7-10h jonka jälkeen koetamme aina syödä yhdessä koko perhe. Illalla laitan ajoissa nukkumaan jotta jaksan taas aamulla herätä.”

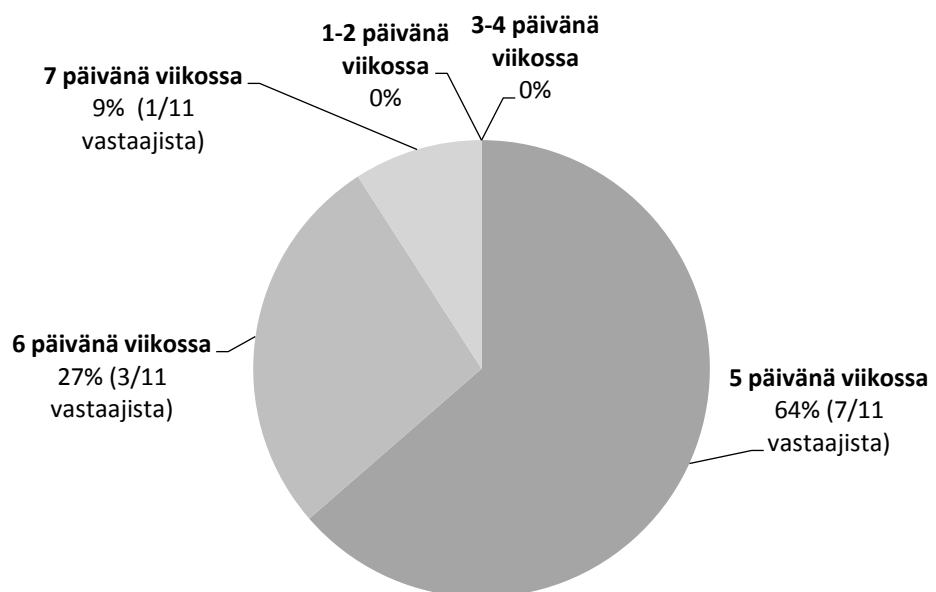
-Kirkkonummelainen naisyrittäjä, parturi-kampaaja.

Osa yrittäjistä ei osannut sen kummemmin kuvata tyypillistä päiväänsä sillä jokainen päivä on heidän mukaansa erilainen, ja työajat saattavat myös olla hyvin vaihtelevat. Useat

yrittäjistä kuvailivat lyhyesti tyypillisen työpäivän olevan sellainen että puhelin laulaa ja heillä on kiire aamusta iltaan. Yrittäjien työpäivien ja työviikon pituudet vaihtelivat huomattavasti, mutta pääosa yrittäjistä työskentelee viitenä päivänä viikossa, 5-10h päivässä (Kuvio 10 & 11). Keskimäärin kodin ulkopuolella työskentelevät yrittäjät tekevät pidempää työpäivää kuin kotoa käsin työskentelevät.

Kuvio 10. Yrittäjien keskimääräisen työpäivän pituus

Kuvio 11. Yrittäjien keskimääräisen työviikon pituus; monenako päivänä yrittäjä työskentelee

Tulosten mukaan naisyrittäjät tyypillisemmin työskentelevät 5-8h päivässä 5 päivänä viikossa, poikkeuksena kauneudenhoitaja ja kampaaja joilla työajat olivat pidemmät, 6 päivänä viikossa 8-10h. Vastauksissa huomasi eron niiden yrittäjien välillä jotka työskentelivät kotoa käsin lastenhoidon ohella (työskentelevät lyhyempää päivää, ja työaika on jaettu useaan lyhyempään jaksoon) verrattuna kodin ulkopuolella työskenteleviin yrittäjiin (työskentelevät pidempää päivää, ilman pidempiä taukoja). Miespuolisilla yrittäjillä työpäivät olivat pidemmät, 8-10h päivässä, ja useimmiten kuutena päivänä viikossa. Poikkeuksena tähän oli kyselyyn osallistunut taksiryrittäjä joka työskentelee lähes kellon ympäri, yli 10h päivässä, seitsemänä päivänä viikossa.

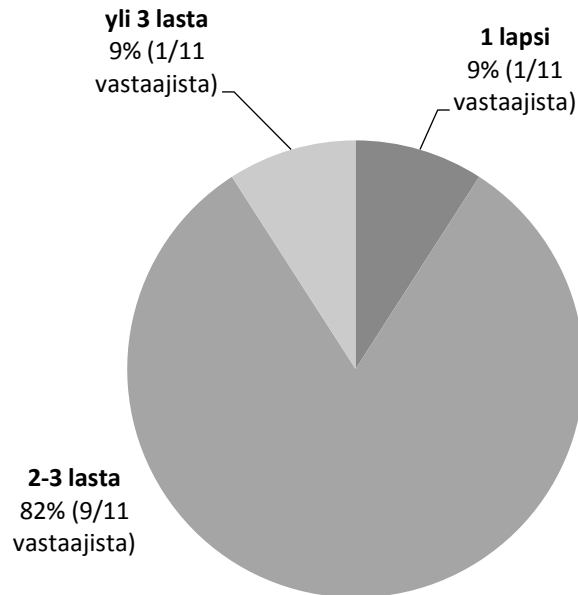
4.5 Yrittäjien perheet ja perheen merkitys

Tutkimukseeni osallistuneet yrittäjät olivat suurimmalta osin avo- tai avioliitossa, vain yksi yrittäjä asui ilman puolisoa, lapsensa ja huonetovereidensa kanssa. Suurimmalla osalla yrittäjistä oli 2-3 lasta (Kuvio 12). Kaikki yrittäjät myönsivät olevansa perhekeskeisiä ihmisiä ja että perhe merkitsee heille paljon. Yksi yrittäjistä kuvaili että *perhe on parasta mitä hän on ikinä saanut aikaiseksi*, ja toinen yrittäjä myöntää että ilman perhettä ja perheen tukea ja kannustusta hän ei jaksaisi millään toimia yrittäjänä. Perhe näyttää olevan monelle yrittäjälle *tärkeä voimavara*. Yksi yrittäjistä kuvaili perheen merkitsevän hänelle *rakkautta, läheisyyttä, vakautta ja yhdessäoloa*. Vastauksista kävi ilmi myös syyllisyys jota yrittäjät potevat jos ja kun joutuvat välillä asettamaan työn etusijalle ja tinkimään perhekeskeisestä ajasta. Syyllisyyden ja häpeän tunne huokui miespuolisen taksiryrittäjän vastauksesta avoimeen kysymykseen, jossa pyydettiin yrittäjää kertomaan halutessaan lisää yrityksestään tai perheestään:

”Välillä oikein hävettää, ettei pysty olemaan pitkiä hetkiä perheen kanssa, koska pyörät pitää pitää pyörimässä. Vanhemman lapseni lapsuuteen en ole oikein koskaan kyennyt osallistumaan tarpeeksi ja se kyllä hävettää.” -Kirkkonummelainen miesyrittäjä.

Yrittäjät kertoivat myös perheen osallistuvan jonkin verran yrityksen pyörittämiseen, toisilla perheenjäsenet osallistuivat vain tukemalla ja kannustamalla yrittäjää, ja toisilla ihan konkreettisesti auttamalla joko ideoimisessa, työskentelyssä tai esimerkiksi siivoamalla työtilaa. Osa yrittäjistä kertoi puolison tukevan hänen yrittäjyyttään auttamalla lasten hoidossa jotta yrittäjä itse pystyy rauhassa tekemään töitä kotona. Osan perhe on auttanut yrittäjyydessä tukemalla taloudellisesti, kun yritys on ollut alkuvaiheessa eikä se ole vielä ollut tuottava. Osa yrittäjistä kertoo perheensä auttavan pienten töiden muodossa, esim. kotisivujen tekemisessä tai some-markkinoinnissa ja ideoinnissa. Yksi yrittäjistä kertoi isänsä auttavan säännöllisesti yrityksen pyörittämisessä, ja vaimonsa auttavan markkinoimalla yritystä verkossa. Osa yrittäjistä kertoi isompien lastensa auttavan silloin

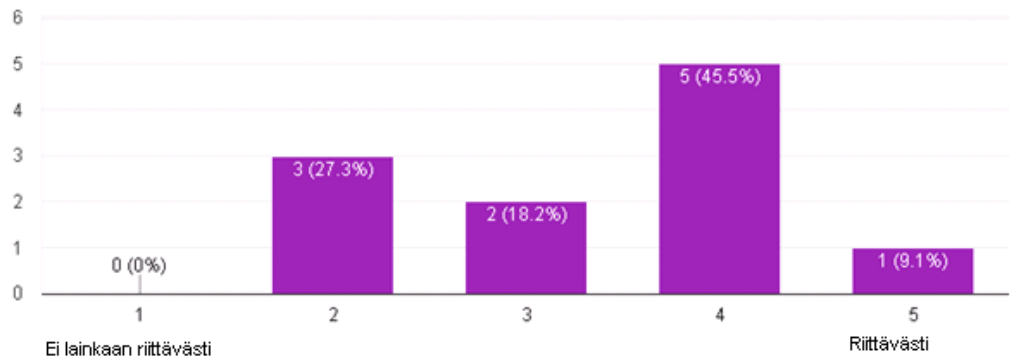
tällöin työpaikan siivouksessa ja varaston järjestelmissä. Yksi yrittäjästä kertoi, että hänen jo aikuiset lapset ovat mukana yrityksen pyörittämisessä työntekijöinä. Eräs naisyrittäjä kertoi miehensä auttavan yritykseensä liittyen kaikissa tietotekniikka-asioissa. Perhe voi siis auttaa yrittäjää hyvin monenlaisin keinoin, ja joillekin yrittäjille riittää pelkästään se että puoliso ja lapset antavat hänen työskennellä rauhassa, ja myös isovanhemmat voivat hoitaa lapsenlapsiaan ja näin tukea ja auttaa yrittäjyydessä.

Kuvio 12. Yrittäjien lasten lukumäärä

Kyselyssä pyydettiin yrittäjiä arvioimaan kuinka paljon aikaa he omasta mielestään kokevat viettävänsä perheensä kanssa, arvioimalla asteikolla 1-5 (1= ei lainkaan riittävästi, 5= riittävästi). Suurin osa yrittäjästä kokee viettävänsä melko riittävästi aikaa perheensä kanssa. Yksikään vastaajista ei antanut arvosanaa 1, ei lainkaan riittävästi (kuvio 13). Tämän he tosin tekevät oman vapaa-aikansa kustannuksella; puolet yrittäjästä koki että heille jää aivan liian vähän aikaa omiin harrastuksiinsa. Tämä on usein samankaltainen tilanne kaikissa lapsiperheissä, joten ei sinänsä koske ainoastaan yrittäjiä. Pienten lasten vanhemmat joutuvat priorisoimaan mihin käyttävät vähän vapaa-aikansa.

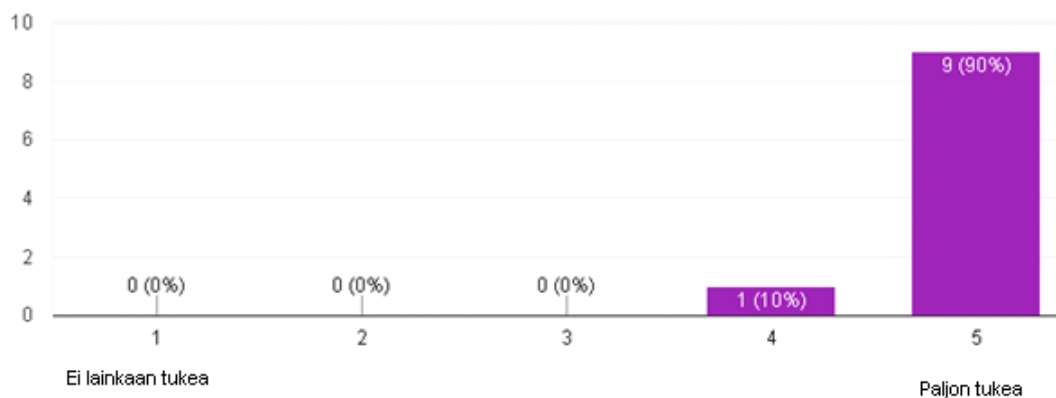
Vastaajien määrä

Kuvio 13. Kuinka paljon yrittäjät kokevat viettävänsä aikaa perheensä kanssa

Puolison ja koko perheen tuki korostui yrittäjien kertomuksissa, ja yrittäjät joilla ei ole puolisoa, saivat kaivattua tukea *ystäviltään, huonetovereiltaan ja muilta läheisiltä*. Perheen ja läheisten tuen tärkeys korostui yrittäjien kertomuksissa, ja selvää on että perheen, etenkin puolison, tuki on yrittäjälle erittäin merkittävässä roolissa yrittäjänä jaksamisen kannalta. Kyselyssä kysyin yrittäjiltä, kuinka paljon he kokevat saavansa tukea perheeltään yrittäjyyteensä, ja tulokset olivat yllättäen erittäin positiivisia; kaikki yrittäjät kokivat saavansa perheeltään joko erittäin paljon tai paljon tukea (asteikolla 1-5, 4 sekä 5). Yhtä lukuunottamatta kaikki yrittäjät kokivat saavansa perheensä täyden tuen yrittäjyydelleen. Yksi yrittäjä koki saavansa perheeltään paljon tukea (Kuvio 14).

Vastaajien lukumäärä

Kuvio 14. Kuinka paljon yrittäjät kokevat saavansa perheeltään tukea, asteikolla 1-5

Yrittäjät kertoivat etteivät juuri voisi toivoa enempää tukea perheeltään, ja vain kaksi yrittäjistä keksi kuinka heidän perheensä voisi osallistua yrittäjyyteensä vielä enemmän;

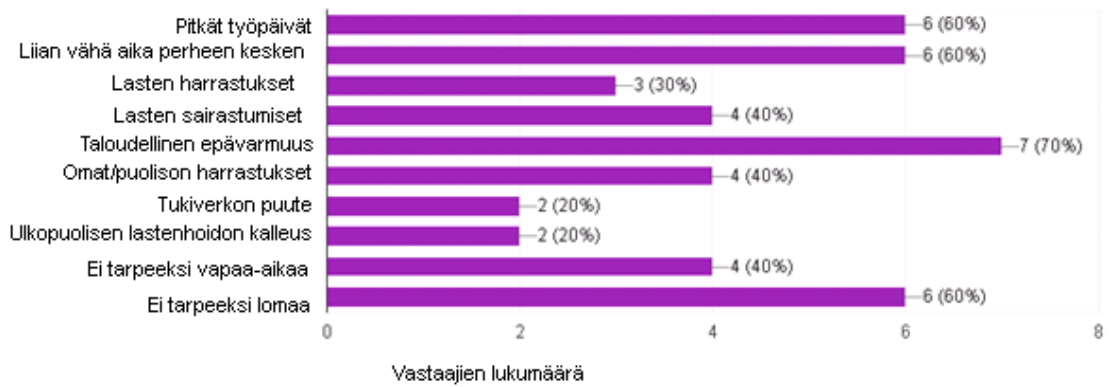
esimerkiksi aivoriihen muodossa ja antamalla uusia ajatuksia. Toinen yrittäjistä toivoi, että hänen perheensä ymmärtäisi vielä paremmin, ettei yrittäminen ole harrastus, vaan että siihen on suhtauduttava kuin työntekoon ylipäänsä; eli kun äiti tekee töitä tietokoneella, lasten olisi annettava hänen työskennellä rauhassa ilman häiriötekijöitä.

Yrittäjät kuvailivat perheensä antamaa tukea seuraavanlaisesti: ”*En voisi odottaa perheeltäni enempää*”, ”*Eipä juuri voisi tukea paremmin*”, ja ”*En pysty toivomaan enempää tukea, koska tällä hetkellä mennään melko maximilla*”.

Pyysin yrittäjiä lisäksi kuvaamaan kuinka he viettävät vapaa-aikaa perheensä kanssa. Vapaa-aikaa on yrittäjillä suhteellisen vähän, ja he käyttävät sen mielellään rentoutumalla perheensä kanssa, toistensa seurasta nauttien. Osa yrittäjistä kertoi mielellään vain oleskelevansa kotona, katsomalla televisiota, pelaamalla lautapelejä tai keskustellen perheenjäsentensä kanssa. Osa yrittäjistä käy mielellään kodin ulkopuolella elokuvissa, uimassa, leikkipuistoissa tai museoissa. Myös lasten harrastuksiin kuluu osa vapaa-ajasta, jonka lisäksi yrittäjät kertovat ulkoilevansa tai touhuavansa omalla pihallaan perheen kanssa. Yksi yrittäjistä kertoi matkustelevansa mielellään vapaa-ajallaan, ja yksi kertoi harrastavansa lastensa kanssa taljajousiammuntaa ja ruuvailevansa autotallissaan moottoripyöriä. Myös hirvimetsällä käynti kuuluu erään yrittäjän harrastuksiin. Osa yrittäjistä mainitsi myös ottavansa huomioon puolison kanssa kahdestaan vietettävän vapaa-ajan ja lähtevänsä puolisonsa kanssa treffeille vähintään joka toinen kuukausi. Yrittäjät myönsivät että välillä yhteistä vapaa-aikaa joudutaan etsimään ”*hiki hatussa*”.

4.6 Yrittäjien kokemat haasteet ja keinot niiden voittamiseen

Tutkimuksen yhtenä tutkimuskysymyksenä oli se, mitkä ovat yrittäjyyden ja perhe-elämän yhdistämisen haasteet, ja kuinka yrittäjät ovat saaneet ne selvitettyä. Kyselyssä yrittäjät saivat valita useista vaihtoehdoista heidän mielestään haastavimmat asiat. Tulosten mukaan suurimmiksi yrittäjien kokemiksi haasteiksi nousivat yrittäjien *pitkät työpäivät* (6 vastanneista yrittäjistä listasi tämän suurimmaksi haasteeksi), *liian vähä aika perheen kesken* (myös 6/11 yrittäjistä antoi tälle vaihtoehdolle äänensä) sekä *taloudellinen epävarmuus*, jonka listasi 7 yrittäjää (kuvio 15). Muita yrittäjien kokemia haasteita olivat *lasten, ja sekä yrittäjän omat- että puolison harrastukset*. Pitkien työpäivien vuoksi perheelle jää vähemmän aikaa, ja mitä vähemmän perheellä on yhteistä aikaa, sitä haasteellisemmaksi käy myös harrastuksissa käyminen ja lasten harrastuksiin kuljettaminen. Yrittäjä joutuu pohtimaan, käyttääkö vähän vapaa-aikansa omaan harrastukseensa vai viettääkö mieluummin aikaa perheensä kanssa. Tärkeää olisi saada vapaa-aikaa käytettyä myös omaan virkistykseen ja hyvinvointiin, vaikka myös perhe on yrittäjälle tärkeä voimavara.

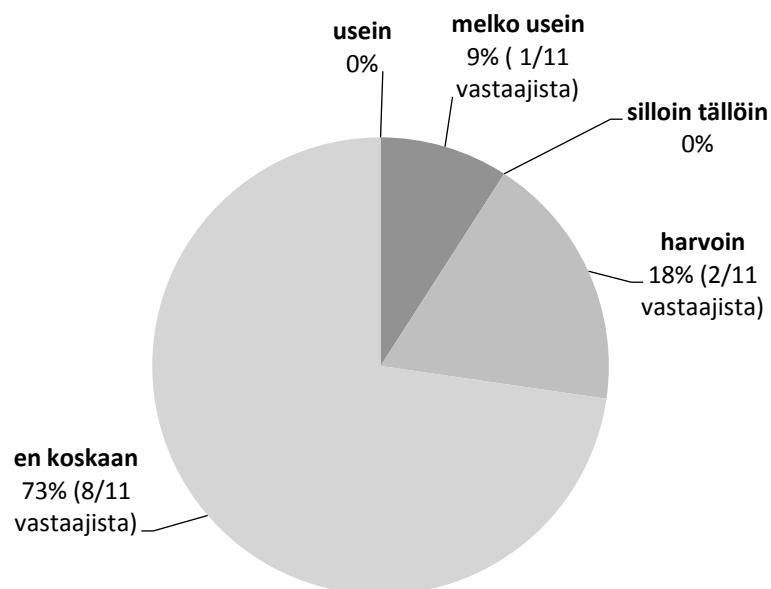

Kuvio 15. Yrittäjien kokemat suurimmat haasteet yrittäjyyden ja perhe-elämän yhteensovittamisessa

Yrittäjistä hieman alle puolet (4 vastaajaa) oli sitä mieltä että lasten sairastuminen, omat ja puolison harrastukset, sekä vapaa-ajan puute ovat myös yrittäjyyden ja perhe-elämän yhdistämiseen liittyviä suuria haasteita. Muita haasteita oli tukiverkon puute sekä ulkopuolisen lastenhoidon kallis hinta. Yrittäjät saivat lisäksi kertoa avoimessa kysymyksessä muita kokemiaan haasteita yrittäjyyteen ja perhe-elämän yhteensovittamiseen liittyen. Yrittäjät mainitsivat ajankäytön, asioiden oikeanlaisen organisoimisen, sekä prioriteettien oikein asettamisen. Yksi yrittäjistä mainitsi haasteita olevan ja yrittäjyyden ja lapsiperheen arjen olevan rankkaa, mutta että tämä ei välttämättä suoranaisesti liity yrittäjyyteen vaan elämäntilanteeseen, ns. *ruuhkavuosiin*. Oma jaksaminen oli myös yksi yrittäjien kokemista haasteista, etenkin täyttä työpäivää ja pitkää työviikkoa tekevillä yrittäjillä. Yrittäjien mukaan myös sosiaalinen elämä on yrittäjällä helposti katkolla; vapaa-aikaa on niin rajallisesti, että se helposti kuluu perheen kanssa ja lasten harrastusten parissa. Yrittäjälle ei välttämättä jää lainkaan aikaa tavata omia ystäviään tai käydä omissa harrastuksissaan. Myös päiväkotien aukioloajat tulivat esiin haasteita listatessa, Kirkkonummella on pari ympärivuorokautista päiväkotia mutta ne eivät välttämättä sijaitse sopivalla etäisyydellä. Myös osapäiväisen päivähoiton kalleus tuli esiin, ja vaikka yrittäjä mielellään laittaisi lapsiaan edes osapäiväiseen hoitoon jotta saisi työskenneltä kotoa käsin rauhassa, ei tämä välttämättä onnistu taloudellisista syistä johtuen. Yksi yrittäjistä ei ymmärtänyt kysymystä yrittäjyyden ja perhe-elämän yhdistämisen haasteista; juuri sen takia hän oli ryhtynyt yrittäjäksi ettei hänellä olisi enää haasteita työn ja perheen yhdistämisessä. Hänelle yrittäjäksi ryhtyminen oli selvästi onnistunut ja suunniteltu ratkaisu työn ja perhe-elämän yhteensovittamiseksi.

Tukiverkon merkitys korostui yrittäjien vastauksissa; yrittäjät pitivät tukiverkkoaan erittäin tärkeänä ja merkittävänä seikkana yrittäjyyden ja perhe-elämän yhdistämisen kannalta. Yrittäjillä oli erilaisia näkemyksiä siitä kuka heidän tukiverkkoonsa kuuluu; toisilla tukiverkoksi käsitettiin pelkkä puoliso, toisella kämppäkaverit ja ystävät. Suurin osa yrittäjistä koki tukiverkkonsa joko riittäväksi tai melko riittäväksi. Kolme yrittäjää oli sitä mieltä, että heidän tukiverkkonsa on joko täysin riittämätön tai melko riittämätön. Tärkeimmäksi tukiverkokseen yrittäjät listasivat *puolison, isovanhemmat, ystävät* sekä *muut sukulaiset*. Yksi yrittäjistä koki opettajiensa kuuluvan tukiverkkoonsa, sillä heiltä hän oppii lisää yrittäjyydestään ja työskentelytavoistaan ja näin ollen pärjää paremmin yrittäjänä. Yksi vastaaja kertoi huonetovereidensa olevan osa tukiverkkoaan.

Kyselyssä tiedusteltiin yrittäjiltä lisäksi ovatko he joutuneet turvautumaan ulkopuoliseen lastenhoitoapuun päivähoidon lisäksi. Suurin osa yrittäjistä (8/11) kertoi etteivät ole koskaan joutuneet turvautumaan ulkopuoliseen lastenhoitoapuun. Tämä kertoo siitä, että yrittäjillä on tarpeeksi suuri tukiverkko omasta takaa, ja he saavat lastenhoidon järjestymään ilman ulkopuolista lastenhoitoapua. Kaksi yrittäjää oli joutunut turvautumaan ulkopuoliseen lastenhoitoapuun harvoin, ja yksi yrittäjä melko usein (kuvio 16). Yksikään yrittäjistä ei ollut tarvinnut ulkopuolista lastenhoitoapua usein.

Kuvio 16. Kuinka usein yrittäjät ovat joutuneet turvautumaan ulkopuoliseen lastenhoitoapuun

4.7 Yrittäjien neuvot aloittavalle yrittäjälle

Kolmas tutkimukseni tutkimusongelmista oli se, kuinka yrittäjyyden ja perhe-elämän yhdistämisen ongelmiin, ns. sudenkuoppiin, voisi etukäteen varautua. Asiaa selvittääkseni kysyin kyselyssäni yrittäjiltä, kuinka he neuvoisivat aloittavaa yrittäjää varautumaan etukäteen perheen ja yrittäjyyden yhdistämiseen. Yrittäjät neuvoivat aloittavaa yrittäjää ensinnäkin varautumaan taloudellisesti mahdolliseen epäonnistumiseen, sillä siihen etukäteen varautuminen vähentää taloudellisesta epävarmuudesta aiheutuvaa stressiä. Yrittäjien puoliset työskentelivät pääosin palkansaajina; tämä antaa yrittäjille hieman enemmän taloudellista turvaa, kun edes puolisoilla on säännölliset tulot.

Yrittäjät neuvoivat lisäksi aloittavaa yrittäjää pyytämään tarvittaessa apua ja keskustelemaan yrittäjäksi ryhtymisestä huolella läheisten kanssa ennen yrittäjäksi lähtemistä. Aloittavalla yrittäjällä yritys vie suuren osan ajasta, eikä yrityksen alkuvaiheessa perheelle ja harrastuksille jää aikaa. Yrittäjien mukaan yrittäjyys on suuri rasite parisuhteelle, ja sen vuoksi yrittäjä tarvitseekin 100% tuen puolisoiltaan ja koko perheeltä. Muita neuvoja aloittavalla erittäjälle oli työaikojen järkevä rajaus, ja että oma palkka on osattava rajata riittäväksi. Yrittäjät muistuttivat, ettei yrittäjänä tule miljonääriksi, jos ei ole aikaa työlle. Yrittäjyydelle on heidän mukaansa uhrattava lomat ja vapaat ensimmäisten kuukausien, ja jopa vuosien aikana, mikäli haluaa hyvälle ansioille. Yksi yrittäjistä neuvoi, että yrittäjän kannattaa yksinkertaisesti tyytyä taloudellisesti vähempään; näin työn ja perheen yhteensovittaminen helpottuu ja aiheuttaa vähemmän stressiä. Yksi yrittäjistä neuvoi aloittavaa yrittäjää melko suorasanaisesti vastaamalla ”älä ala yrittäjäksi”. Kyseinen miesyrittäjä kertoo työskentelevänsä täysipäiväisesti, yli 10h päivässä, seitsemänä päivää viikossa ja kärsivänsä siitä, ettei ole pystynyt yrittäjyyden takia osallistumaan kunnolla vanhemman lapsensa lapsuuteen.

Yrittäjät löysivät yrittäjyydestä etuja verrattuna palkkatyöhön, ja kertoivat yrittäjyyden saattavan olla perheelliselle henkilölle parempi vaihtoehto kuin palkkatyö. Kaikki yrittäjistä eivät olleet samaa mieltä, sillä riippuu aivan yrityksestä ja alasta onko yrittäjyyttä helppo yhdistää perhe-elämään. Yrittäjät jotka työskentelivät kotoa käsin painottivat sitä, että koska pystyvät itse päättämään työaikansa, heidän on helppo hoitaa lapsiaan ja kotiaan silloin kun tarve vaatii. Kotoa käsin työskentelyn hyviä puolia ovat joustavuus ja se, että pystyy viettämään enemmän aikaa lastensa kanssa. Myöskään lasten sairastaessa ei tarvitse tuntea huonoa omaatuntoa siitä että jää kotiin hoitamaan lasta. Verkossa toimivat yrittäjät pitävät verkkoyrittäjyyttä ehdottomasti parempana vaihtoehtona perheelliselle kuin palkkatyötä.

Osa yrittäjistä oli sitä mieltä, että yrittäjän täytyy tehdä paljon enemmän töitä kuin palkkatyöläisen, mikä aiheuttaa perheelliselle ihmiselle haasteita. Kauneudenhoitoalalla yksinyrittäjä saa yrittäjän mukaan tehdä tuplasti töitä verrattuna palkkatyöläiseen, joten sen vuoksi kauneudenhoitaja ei pidä yrittäjyyttänsä hyvänä vaihtoehtona perheelliselle. Ne yrittäjistä, joilla ei ole mahdollista lomailla, pitävät palkkatyötä parempana vaihtoehtona perheelliselle, eivätkä löydä yrittäjyydestä etuja palkkatyöhön nähden. Yksi yrittäjistä kertoi harkinneensa yrityksensä lopettamista ja siirtymistä palkkatyöhön sillä haluaisi jonkun muun maksavan hänen kesälomansa.

4.8 Yrittäjien terveiset ja toiveet yhteiskunnalle

Yhteiskunnalle yrittäjillä oli myös muutama toive yrittäjien perhe-elämän ja työn yhdistämisen helpottamiseksi. Useimmat yrittäjistä mainitsivat että heillä ei ole mahdollisuutta pitää tarpeeksi lomaa, ja tämä vaikuttaa suoraan heidän omaan ja koko perheen jaksamiseen. Yrittäjiltä tuli ehdotuksia, että yhteiskunta voisi helpottaa yrittäjien elämää esimerkiksi yritysten verotusta keventämällä; näin yrittäjälle jäisi hieman enemmän rahaa joka mahdollistaisi perheen kanssa lomailun. Useampi yrittäjistä toivoi rahallista apua valtiolta niin, ettei yrittäjän tarvitsisi yrittämisen lisäksi käydä palkkatöissä. Myös muita yrittäjille kohdistuvia maksuja voisi helpottaa, jotta yrityksen kulut pienenisivät eikä yrittäjän näin ollen tarvitsisi tehdä yhtä paljon töitä. Yrittäjät kaipaivat myös rahallista tukea lasten sairastaessa sekä jonkinlaista lomarahaa joka mahdollistaisi kaikille yrittäjille perheen kanssa vietettävän loman edes silloin tällöin.

Useampi yrittäjä mainitsi kaipaavansa vähemmän yrittämiseen liityvää byrokratiaa ja kaipaasi yksinkertaista ja selkeämpää kirjanpitoa, jota osaisi kuka tahansa pitää eikä yrittäjän tarvitsisi palkata tätä varten kallista kirjanpitäjää. Yrittäjät toivoisivat myös yhteiskunnan tarjoavan sekä aloittaville että muillekin yrittäjille *pieniloja* joissa yrittäjä voisi pitää kokouksia, koulutuksia tai seminaareja ja hoitaa muita yrityksen asioita, kuten esimerkiksi myyntiä. Myös kotoa käsin työskentelevät yrittäjät kaipaivat välillä tilaa jonne poistua kotoa tekemään töitä, jos kotona ei ole tilaa tai rauhaa keskittyä työntekoon. Myös ympärivuorokautisille päiväkodeille olisi enemmän tarvetta, ja niitä yrittäjät kaipaivat lisää asuinympäristönsä. Varsinkin osapäiväiseen hoitoon kaivattaisiin hinnan kohtuullistamista ja jonkinlaista vaihtoehtoa yrittäjille jättää lapsensa silloin tällöin hoitoon muutamaksi tunniksi viikossa. Yrittäjät toivoivat että yhteiskunta voisi taata vakaan ja turvallisen toimintaympäristön niin yrityksille kuin perheillekin, ja mahdollisesti tarjota tukea ja turvaverkkoa epäonnistuville yrittäjille. Kirkkonummelaisen taksiyrittäjän sanoin *”yhteiskunta voisi hieman katsoa itseään peilistä ja sitten vasta päättää meidän yrittäjien kohtalosta.*

5 Yhteenveto

Tutkimukseen osallistuneet yrittäjät olivat kaikki pääosin tyytyväisiä siihen, kuinka olivat saaneet yrittäjyyden ja perhe-elämän yhdistettyä itseään tyydyttävällä tavalla. Yrittäjät olivat suurimmalta osin lähteneet yrittäjiksi vasta perheen perustamisen jälkeen, joten heillä oli jo käsitys siitä mitä lapsiperheen elämä on, ja he pystyivät ottamaan lapsiperheen haasteet paremmin huomioon yrittäjyyteensä liittyen. Suurin osa naispuolisista yrittäjistä olikin lähtenyt yrittäjäksi voidakseen yhdistää perhe-elämän ja työn; yrittäjyys nähtiin ennemminkin mahdollisuutena yhdistää työ ja perhe kuin *haasteena*. Haasteena nähtiin ennemminkin itse elämänvaihe, *ruuhkavuodet*, joka koskettaa yhtälailla yrittäjää kuin palkansaajaakin.

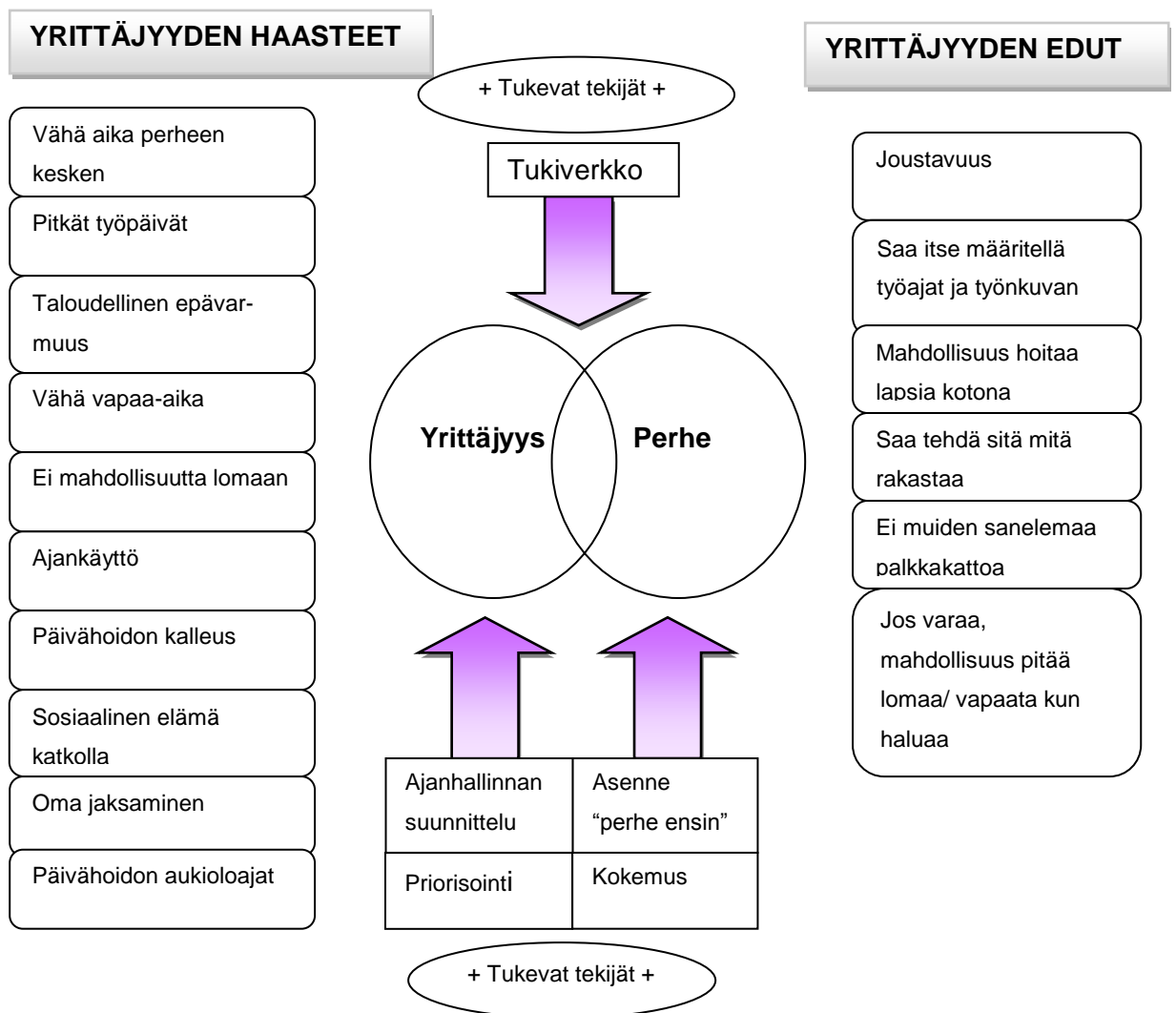
Kyselyyn vastanneita yrittäjiä ei ollut oikeastaan yllättänyt mikään muu yrittäjyyden ja perhe-elämän yhdistämisessä, kuin se, miten paljon aikaa pelkästään perheeseen menee. Yrittäjät kuvasivat tätä niin, että *“sinä ollaan kuin kahden yrityksen kanssa”*. Sekä perhe että yritys vaativat aikaa, järjestelyä sekä työtä, mutta antavat molemmat yrittäjälle paljon. Kumpaakin täytyy johtaa ja hoitaa, ja jos ei hetkeen paneudu jompaankumpaan täysillä, huomaa heti että toinen osa-alue alkaa voida huonosti.

Yrittäjät löysivät yrittäjyydestä etuja verrattuna palkkatyöhön, ja etenkin kotoa käsin hoidettavaa yritystoimintaa yrittäjät pitivät hyvänä vaihtoehtona perheelliselle henkilölle työn ja perhe-elämän yhdistämiseksi. Yrittäjyyden hyvinä puolina nähtiin *joustavuus työaikojen suhteen ja mahdollisuus viettää enemmän aikaa lasten kanssa*. Huonoina puolina verrattuna palkkatyöhön yrittäjät näkivät sen, ettei yrittäjällä ole samanlaista mahdollisuutta pitää lomaa kuin palkkatyöläisellä. Kaikkein parhaiten perhe-elämän ja työn kokivat yhdistäneensä naispuoliset, kotoa käsin lastenhoidon ohessa työskentelevät yrittäjät. Heille yrittäjyys oli *keino yhdistää työ ja perhe*, ja he pystyvät suosittelemaan kyseistä keinoa muillekin perheellisille yrittäjyyttä suunnitteleville henkilöille.

Suurimmista yrittäjyyden ja perhe-elämän yhdistämisen haasteista yrittäjät olivat yksimielisiä; pitkät työpäivät, taloudellinen epävarmuus sekä liian vähän aika perheen kesken koettiin sen suurimmiksi haasteiksi. Samoja haasteita esiintyy myös palkansaajilla, joten kyseiset haasteet eivät koske ainoastaan yrittäjiä. Yrittäjät neuvovat varautumaan haasteisiin etukäteen mm. turvaamalla mahdollisuuksien mukaan taloudellisen tilanteen, keskustelemalla puolison ja perheen kanssa mitä yrittäjäksi ryhtyminen tarkoittaa ja mitä se pitää sisällään, sekä suunnittelemalla sekä työajat että muun ajankäytön niin, että sekä työlle että perheelle jää tarpeeksi aikaa. Yrittäjyyden ja perhe-elämän yhdistämistä tukevia seikkoja oli tutkimuksen mukaan tukiverkko, asioiden oikeanlainen priorisointi,

ajanhallinnan suunnittelu sekä oikeanlainen asenne jossa asetetaan perhe etusijalle. Tulokuvioon (Kuvio 17) on koottu tutkimuksessa esille tulleet yrittäjyyden ja perhe-elämän yhdistämisen suurimmat haasteet, yrittäjyyden tuomat edut sekä yrittäjyyden ja perhe-elämän yhdistämistä tukevat seikat.

Tutkimustuloksista selviää yrittäjien tärkeimmät haasteet ja niistä selviytymisen keinot, ja näin ollen tutkimus hyödyttää sekä jo yrittäjänä toimivia henkilöitä jotka kaipaavat lisää keinoja haasteiden ratkaisemiseksi, että yrittäjyyttä suunnitteleville henkilöille, jotka haluavat varautua yrittäjyyden ja perhe-elämän yhdistämisen haasteisiin jo etukäteen ennen yrittäjäksi ryhtymistä. Tutkimuksesta on hyötyä myös esimerkiksi henkilöille jotka suunnittelevat perustavansa yritystä Kirkkonummelle, sillä siitä selviää minkälainen kunta Kirkkonummi on yrittäjän näkökulmasta.

Kuvio 17. Tulokuvio josta selviää yrittäjyyden suurimmat haasteet, edut ja yrittäjyyden ja perhe-elämän yhdistämistä tukevat seikat

6 Pohdinta

Tässä viimeisessä kappaleessa tarkastelen opinnäytetyöprosessiani kokonaisuudessaan, ja käyn läpi sen onnistumista eri osa-alueilla katsottuna. Tutkimustuloksia arvioin kriittisesti ja tarkastelen lisäksi käyttämieni menetelmien heikkouksia ja vahvuuksia. Kappaleessa käydään lisäksi läpi tutkimuksen luotettavuutta ja eettisiä näkökohtia ja opinnäytetyöni rajoituksia ja heikkouksia. Kerron ajatuksiani koko opinnäytetyöprosessiini liityen ja pohdin mahdollisia kehittämis- ja jatkotutkimusehdotuksia.

6.1 Tulosten tarkastelu

Tutkimustulosten mukaan yrittäjyys ja perhe-elämä on mahdollista yhdistää toimivalla tavalla, mikäli on valmis tinkimään tulotasostaan ja tekemään lyhyempää työpäivää. Kotoa käsin työskentely mahdollistaa työn ja lastenhoidon yhdistämisen, ja työtä pystyy tekemään joustavalla aikataululla silloin kun se on mahdollista muiden askareiden ohessa. Näin ollen pienten lasten vanhemmat, jotka pystyvät työskentelemään kotoa käsin ja tekemään lyhyempää työpäivää, hyötyvät yrittäjyyden antamasta joustavuudesta verrattuna palkkatyöhön. Toisaalta, myös palkkatyöläisen voi olla mahdollista tehdä työtä osa-aikaisena ja etänä kotoa käsin, ja näin ollen pystyä yhdistämään työ ja perhe-elämä yhtä hyvin. Yrittäjillä on kuitenkin *mahdollisuus palkkatyötä korkeampiin ansioihin* ja yrittäjä pystyy paremmin päättämään itse työnkuvastaan sekä työajoistaan.

Tuloksissa itseäni yllätti se, että suurin osa yrittäjistä oli ryhtynyt yrittäjiksi vasta perheen perustamisen jälkeen. Yrittäjyys oli siis suunniteltu ratkaisu perhe-elämän ja työn yhdistämiseksi ja se nähtiin mahdollisuutena ansaita lastenhoidon ohessa ja keinona ylläpitää ammattitaitoa. Suurin osa vastanneista yrittäjistä näki yrittäjyydestä olevan etuja perheelliselle, verrattuna palkkatyöhön. Tutkimustulokset lisäsivät ymmärrystäni ja käsitystäni siitä, että perheellisen voi hyvinkin kannattaa ryhtyä yrittäjäksi, eikä välttämättä kannata odottaa että lapset kasvavat isoiksi. Varsinkin mikäli työ on sellaista jota voi hoitaa edes osittain kotoa käsin, voi yrittäjyys olla hyvä vaihtoehto. Myös kodin ulkopuolella yrittäjänä työskentely on mahdollista perheelliselle, mikäli omaa hyvän ja kattavan tukiverkon.

Kyselyyn vastanneet yrittäjät jakautuivat selvästi sukupuolen mukaan niin, että naiset suurimmalta osin joko yhdistivät yrittäjyyden ja lastenhoidon tai työskentelivät kodin ulkopuolella lyhyempää työpäivää tai työviikkoa, ja ottivat selvästi enemmän vastuuta sekä lasten- että kodinhoidosta. Miehet työskentelivät kaikki kodin ulkopuolella, ja tekivät selvästi pidempää työpäivää ja työviikkoa. Miehistä suurin osa oli aloittanut yrittäjyytensä

jo ennen perheen perustamista, joten he eivät välttämättä olleet ottaneet etukäteen huomioon työn ja perhe-elämän yhdistämistä kuten naiset. Miehet kuvailivat yrittäjyyden merkitsevät joko *työtä* tai olevan *elämäntapa*, kun taas naisille yrittäjyys merkitsi *vapautta ja joustavuutta*. Tulosten mukaan naiset siis ottavat perheen huomioon jo ennen perheen perustamista tai viimeistään perhettä perustaessaan miettivät ratkaisua työn ja perhe-elämän yhdistämiseksi. Itsekin voisin kuvitella ryhtyväni yrittäjäksi ja tekeväni työtä kotoa käsin tai kodin ulkopuolella niin, että työni ei painoittuisi liikaa iltaan ja viikonloppuun, näin perheellekin jäisi riittävästi aikaa. Yritystä suunnitellessa perheellisen henkilön kannattaa siis ottaa huomioon yrityksen toimiala ja kotoa käsin työskentelyn mahdollisuus.

Jos yrittäjällä on mahdollisuus päättää itse omista työajoistaan ja työskennellä edes osittain kotoa käsin, uskoisi hänen pystyvän hoitamaan myös perheeseen liittyviä ajankäytön haasteita sujuvammin kuin säännöllisen työajan omaava palkkatyöläinen. Toisaalta, esim. kunnallinen päivähoido on omiaan auttamaan palkkatyöläistä lastenhoidon järjestämisessä, ja mahdollisesti enimmäkseen iltaisin työskentelevä yrittäjä joutuu tyytymään siihen päiväkotiiin jossa järjestetään ympärivuorokautista hoitoa, vaikkei se välttämättä sijaitsisi lähellä.

Selvää on, että eniten haasteita on sellaisella yrittäjällä tai palkkatyöntekijällä jolla ei joko ole puolisoa, jolla on puoliso joka ei pysty osallistumaan säännöllisesti lasten hoitoon ja muihin perheen asioihin, tai sellainen yrittäjä, jolla ei ole riittävää tukiverkkoa. Myös ilta- ja viikonloppupainoitteinen työ tuo väkisinkin ylimääräistä haastetta yrittäjälle jos hänellä on hiemankin puutteellinen tukiverkko. Yrittäjä saattaa pystyä vaikuttamaan työaikaansa yllättävän vähän; esim. kampaaja tai kauneushoitaja joutuu pitämään liikkeensä auki silloin kun asiakkaita on, yleensä ns. virka-ajan jälkeen. Vaikka sekä perheelliset yrittäjät että perheelliset palkkatyöläiset kokevat samanlaisia ongelmia työnsä ja perheen yhdistämisessä, tutkimuksella selvitettiin nimenomaan kuinka kirkkonummelaiset yrittäjät kokevat asian. Tutkimukseen osallistuneiden yrittäjien joukosta löytyi toinen toistaan erilaisempia yrittäjiä ja perheitä, niin avioliitossa eläviä yrittäjäperheitä kuin yksinhuoltajana eläviä yksinyrittäjiä, heillä oli hyvin toisistaan poikkeavia työnkuvia sekä he kokivat yrittäjyyden ja perhe-elämän yhdistämisen hyvin eri tavalla.

Se, mikä tuloksissa oli mielenkiintoista, oli yrittäjien itsearviointi siitä, kuinka vaikeaa yrittäjyyden ja perhe-elämän yhdistäminen on, ja siitä kuinka hyvin he olivat itse onnistuneet yhdistämään nämä elämänsä osa-alueet. Hieman yli puolet yrittäjistä (6/11) arvioi yrittäjyyden ja perhe-elämän yhdistämisen olevan melko vaikeaa, mutta silti yrittäjät arvioivat onnistuneensa yrittäjyyden ja perhe-elämän yhdistämisessä keskimäärin joko melko hyvin tai hyvin. Yrittäjät arvioivat siis onnistuneensa hyvin tai melko hyvin

tehtävässä joka on heidän mielestään vaikea. Tämä johtuu todennäköisesti siitä että yrittäjät luottavat omaan osaamiseensa, heillä on perhe sekä muu tukiverkko tukena ja sopiva annos *yrittäjäominaisuuksia* jotka helpottavat heidän yrittäjyytensä ja perhe-elämän yhdistämistä.

6.2 Tutkimuksen luotettavuus ja eettiset näkökohdat

Tutkimuksen tuloksia ei voida yleistää koskemaan koko kohderyhmää, eli kaikkia kirkkonummelaisia perheellisiä pienyrittäjiä, sillä otanta oli yleistämiseen aivan liian pieni. Tutkimustulos on kuitenkin *suuntaa antava* ja kertoo tutkimukseen osallistuneiden yrittäjien kokemuksista todenmukaisesti. Jos keskittyy tulkitsemaan tutkimustuloksia kiinnittämättä liikaa huomiota prosenttiosuuksiin, saa niistä hyvän suuntaa antavan kuvan yrittäjien ja perhe-elämän yhdistämisen keinoista ja haasteista, ja pohjaa mahdolliselle jatkotutkimukselle.

Tutkimukseen saivat osallistua halukkaat yrittäjät, ja todennäköisesti sellaiset yrittäjät jättivät vastaamatta jotka eivät halunneet mielipidettään esiin. On mahdollista, että sellaiset yrittäjät, jotka kokevat epäonnistuneensa yrittäjyyden ja perhe-elämänsä yhdistämisessä, eivät halunneet vastata kyselyyn jos esimerkiksi häpeävät epäonnistumistaan. Myös luonnollisesti liian kiireelliset yrittäjät ovat jättäneet vastaamatta ajanpuutteen vuoksi. Kaikesta huolimatta vastauksissa oli vaihtelevuutta ja vastanneet yrittäjät olivat hyvin erilaisia keskenään, ja tutkimuksen avulla saatiin vaihteleviakin mielipiteitä yrittäjyyden ja perhe-elämän yhdistämiseen liittyen. Henkilökohtaisella haastattelulla olisi ollut helpompi saada yksityiskohtaisempaa tietoa sillä siinä olisi pystynyt havainnoimaan myös mm. yrittäjän äänensävyä ja eleitä. Nyt mielipiteensä sai esiin vain yrittäjät joilla oli aikaa vastata ja jotka saivat kyselyn sähköisesti käsiinsä määrääjassa.

Kyselyyn yrittäjät vastasivat nimettöminä, joten he pystyivät halutessaan kertomaan kokemuksistaan anonyymeinä. Osa yrittäjistä kertoi yrityksensä verkkosivun osoitteen, joten heistä sain hieman tarkennettua tietoa mitä he yrityksessään tekevät. Siitä ei tosin ole takeita, vastasivatko yrittäjät kyselyn kysymyksiin totuudenmukaisesti, vai onko kyselyyn mahdollisesti vastannut joku muu henkilö esim. pilailutarkoituksessa. Avoimissa, anonyymeissa verkkokyselyissä esiintyy aina kyseinen riski joka saattaa vähentää tutkimuksen luotettavuutta. Kyselyyn vastanneiden henkilöiden vastausten perusteella vaikuttaa kyllä siltä että heillä on selvästi kokemusta aiheeseen liittyen, ja he osasivat kertoa kokemuksistaan yksityiskohtaisesti.

6.3 Johtopäätökset sekä kehittämis- ja jatkotutkimusehdotukset

Vaikka tutkimus ei olekaan tilastollisesti luotettava eikä yleistettävissä pieneksi jääneen otannan vuoksi, voidaan sen tuloksia hyödyntää jatkotutkimuksessa, jossa voisi tarkastella samaa aihetta laajemmalla otannalla. Tutkimukseni tulokset kertovat yhdentoista perheellisen pienyrittäjän tarinan, ja voidaan olettaa muidenkin perheellisten pienyrittäjien painivan samojen tai vastaavanlaisten haasteiden äärellä. Tulokset voivat myös rohkaista yrittäjyydestä haaveilevia perheellisiä henkilöitä näkemään yrittäjyyden mahdollisuutena yhdistää työ ja perhe, ja mahdollisesti keinona muuttaa rakas harrastus keinoksi ansaita rahaa, joka mahdollistaa lisäksi lasten- ja kodinhoidon.

Se, että yrittäjät näkevät yrittäjyyden ennemminkin *keinona ratkaista työn ja perhe-elämän yhdistämisen haasteet*, on omiaan rohkaisemaan perheellisiä yrittäjiä ryhtymään yrittäjiksi. Olisi mielenkiintoista nähdä poikkeaisivatko tulokset jos tutkimus toistettaisiin laajemmalla ja suuremmalla otannalla, jos se esimerkiksi laajennettaisiin koskemaan koko Suomen perheellisiä pienyrittäjiä tai suoritettaisiin samanlainen kyselytutkimus kirkkonummelaisille yrittäjille mutta suuremmalle määrälle, esim sadalle henkilölle. Näin saataisiin tilastollisesti luotettavampaa materiaalia ja parempi käsitys siitä, kokevatko yrittäjät laajemmin samanlaisia haasteita ja ongelmia kuin nämä tämän opinnäytetyön kyselyyn vastanneet yrittäjät. Tämän ansiosta saisimme todennäköisesti vielä enemmän ratkaisukeinoja yrittäjyyden ja perhe-elämän haasteiden ratkaisemiseksi. Myös laajemmalla otannalla yrittäjien näkemyksistä siitä, kuinka yhteiskunta voisi auttaa yrittäjiä perhe-elämän ja yrittäjyyden yhdistämisessä, olisi hyötyä mahdollisesti myös yhteiskunnan päättäjille mikäli heillä on suunnitelmissa helpottaa yrittäjien elämää ja rohkaista useampia perheellisiä henkilöitä ryhtymään yrittäjiksi. Näin ollen laajemmasta tutkimuksesta ja sen tuloksista hyötyisivät sekä yrittäjät, yrittäjyydestä haaveilevat henkilöt että koko yhteiskunta. Yrittäjyyteen kannustamisesta hyötyisivät kaikki, sillä näin mahdollisimman moni ihminen pystyisi työllistämään itse itsensä.

6.4 Opinnäytetyöprosessin ja oman oppimisen arviointi

Henkilökohtaisesti olen tyytyväinen opinnäyteprosessiini kokonaisuudessaan, vaikka tekisinkin osan prosessin vaiheista eri tavalla jos voisin. Menetelmävalintaan liittyen, tarkoitukseni oli alunperin haastatella yrittäjiä henkilökohtaisesti, ja jouduin kesken prosessin muuttamaan aineistonkeruumenetelmää yrittäjien kiireiden vuoksi. Aineistonkeruumenetelmän muuttamisen vuoksi prosessiin kului hieman enemmän aikaa, kun loin kyselylomakkeen verkossa ja koitin kontaktoida yrittäjiä vastaamaan lomakkeeseen. Tekisin myös yrittäjien kontaktoinnin eri tavalla ja mahdollisesti eri kautta, ja käyttäisin siihen enemmän aikaa jotta vastausten määrä saataisi maksimoitua.

Lisäksi muuttaisin osaa kyselylomakkeen kysymyksistä hieman selkeämmiksi, sillä huomasin että jonkun niistä yrittäjät ovat ymmärtäneet hieman eri tavalla kuin oli tarkoitus. Esimerkkinä kysymys nro. 41 ja 42 (Liite 1) ovat hyvin samankaltaisia, ensimmäisessä kysytään minkälaista apua/tukea yrittäjä kaipaisi lisää yrittäjyyden ja perhe-elämän yhdistämiseen ja toisessa kysytään kuinka yhteiskunta voisi yrittäjän mielestä auttaa/tukea yrittäjää paremmin. Jotkut yrittäjistä vastasivat jo ensimmäiseen kysymykseen kuinka yhteiskunta voisi auttaa tai tukea, eivätkä sitten vastanneet mitään toiseen kysymyksistä. Kysymykset olivat ehkä liian samankaltaiset ja ne olisi voinut yhdistää yhdeksi kysymykseksi.

Käyttämäni menetelmän heikkoutena oli se, että tavoitin vain muutamia yrittäjiä, ja osa heistä saattoi jättää kyselyyn vastaamisen kesken sillä lomake oli melko pitkä ja aikaavievä. Kyselyn kysymyksiin oli mahdollista vastata lyhyesti jos yrittäjä ei halunnut vastata yksityiskohtaisesti, joten kaikilta yrittäjiltä en saanut yhtä paljon aineistoa. Henkilökohtainen haastattelu tai ryhmähaastattelu olisi ollut tämän tutkimuksen kannalta se paras ja antoisin aineistonkeruumenetelmä. Kyselytutkimuskin olisi onnistunut paremmin ja ollut tilastollisesti luotettavampi, jos olisin saanut reilusti suuremman ryhmän yrittäjiä vastaamaan kyselyyn. Tutkimustulokset antavat silti mielenkiintoista ja arvokasta tietoa yrittäjyyden ja perhe-elämän yhdistämisen haasteista joita nämä kyseiset kyselyyn vastanneet yrittäjät ovat joutuneet kokemaan. Opinnäytetyötä tehdessäni opin paljon sekä yrittäjistä että tutkimuksen tekemisestä, ja lisäksi tutkimustulosten analysointi oli erittäin mielenkiintoista ja antoisaa.

Aikataulullisesti onnistuin saamaan opinnäytetyöprosessini valmiiksi ajallaan, mutta minun olisi pitänyt varata hieman enemmän aikaa koko prosessiin niin että olisi ollut tarpeeksi aikaa myös mahdollisiin suunnitelman muutoksiin. Aika tuntui välillä loppuvan hieman kesken kun aineistonkeruumenetelmä vaihtui kesken kaiken. Myös tarkempi työn aikataulutus olisi ollut hyödyksi. Tämä syksy oli muutenkin aikataulullisesti haastava sillä miehelläni oli syksyn aikana useita pidempiä ulkomaanmatkoja ja hoidin opinnäytetyön teon ohessa yksin sekä lapset että kodin. Tämä tosin oli varmasti hyödyllistä ja tärkeää kokemusta mahdolliselle tulevalle yrittäjän uralleni. Ajanhallinnallisesti opin sen, että projekti on helpompi saada loppuun työskentelemällä sen parissa edes vähän aikaa joka päivä, jos mahdollisuutta kokopäiväiseen työskentelyyn ei ole. Jos päiviä jää väliin, on taas vaikeampi palata työn pariin ja tärkeitä asioita on saattanut unohtua. Asiat pysyvät paremmin mielessä kun projektin parissa työskentelee joka päivä edes vähän aikaa kerrallaan. Kokonaisuudessaan onnistuin mielestäni prosessissa kohtalaisesti ja resursseihin ja aikatauluun nähden sain aikaan tyydyttävän opinnäytetyön. Aihe oli mielestäni erittäin mielenkiintoinen ja sitä olisi voinut tutkia pidempäänkin.

Lähteet

Aaltola, J & Valli, R. 2015. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. PS-kustannus. Juva. 109.

Akavan erityisalat, 2017. Verkkajulkaisu. Luettavissa:

https://www.akavanerityisalat.fi/amm_toimintaohjelma_yrittamisen_haasteet_ja_riskit.

Luettu 6.9.2017.

Alikoski, R, Hakonen, M & Viitasalo, J. Yritystoiminnan taitajaksi. 2013. Sanoma Pro. Helsinki. 16.

Burch, J. G. 1986. Entrepreneurship. New York: John Wiley& Sons, Inc. 485.

Elo-Pärssinen, K & Talvitie, E. 2010. Perhe-yritys on enemmän. WSOYPro. Juva.

Erätuuli, M, Leino, J & Yli-Luoma, P. 1996. Kvantitatiiviset analyysimenetelmät ihmistieteissä. Kirjayhtymä. Rauma.

Huuskonen, V. 1992. Yrittäjäksi ryhtyminen - teoreettinen viitekehys ja sen koettelu. Tutkimus. Turun kauppakorkeakoulu. Turku. 9.

Jallinoja, R. 2006. Perheen vastaisku. Gaudeamus Kirja. Helsinki. 143, 145.

Jääskeläinen, J. Älä yritä! 2015. Helsingin kauppakamari. Helsinki. 11, 95.

Kadziolka, A. 2014. Mama on bis- Kuusi yrittäjän tärkeintä ominaisuutta. Blogijulkaisu. Luettavissa: <http://mamaonbis.fi/kuusi-yrittajan-tarkeinta-ominaisuutta/>. Luettu: 11.9.2017.

Kauppalehti, 2013. Yrittäjän ominaisuudet. Verkkajulkaisu. Luettavissa:

<https://www.kauppalehti.fi/uutiset/yrityksen-ominaisuudet-yksi-yhdistaa-menestyvia-yrityksia/9p2DtrZD>. Luettu 9.9.2017.

Krueger, N, Reilly, M, & Carsund, A. 2000. Competing models of entrepreneurial intentions. Journal of Business Venturing, 15, 411

Kulovesi, A. 2015. Made with love- pienyrittäjän valttikortit. Otava. Keuruu. 12, 14, 171.

Kuntakatsaus 2016. Suomi-tietoa alueittain. Tilastokeskuksen julkaisu. Helsinki.

Luettavissa:

http://www.stat.fi/tup/julkaisut/tiedostot/julkaisuluettelo/yyti_kkat_201600_2016_16185_net.pdf. Luettu: 6.9.2017. 185.

Kyrö, P. 1997. Yrittäjyyden muodot ja tehtävä ajan murroksessa. Jyväskylä University Printing House. Jyväskylä.

Kyrö, P. 1998. Yrittäjyyden tarinaa kertomassa. WSOY. Juva.

Leino, S, Juhala, K, Kasi, E & Aali, P. 2013. Yrittäjyyden tie. 32. Turun Ammattikorkeakoulu, Turku.

Liles, P.R. 1974. New Business Ventures and the Entrepreneur. Homewood, Ill. Irwing, R. D. 14-15.

Meretniemi, I & Ylönen, H. 2009. Yrityksen perustajan käsikirja. Otava. Keuruu. 11-12.

Peltonen, Matti & Ruohotie, Pekka. 1987. Motivaatio- Menetelmiä työhalun parantamiseksi. Kustannusosakeyhtiö Otava. Keuruu. 19.

Pärnänen, A & Sutela, H. 2014. Itsensätyöllistäjät Suomessa 2013. Tilastokeskuksen julkaisu. Helsinki. Luettavissa:

http://www.stat.fi/tup/julkaisut/tiedostot/julkaisuluettelo/yits_201400_2014_12305_net.pdf. Luettu 5.9.2017.

Rahkonen, J-V. 2012. Yrittäjyyden sisäiset motivaatiotekijät. Opinnäytetyö. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu. Tornio. Luettavissa:

<https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/53220/Oppari%20tarkistettu.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Luettu: 8.9.2017. 37.

Rantanen, N., & Jussila, I. 2011. F-CPO: A collective psychological ownership approach to capturing realized family influence on business. Journal of Family Business Strategy, 2.

Ristimäki, K. 2004. Yrittäjyyskasvatus. Yrityssanoma Oy. Järvenpää.

Römer-Paakkanen, T. 2002. Family Entrepreneurship in a Retail Chain. Väitöskirja. Helsingin yliopisto. Helsinki. 184.

Römer-Paakkanen, T. 2004. Yrittäjyys ja perhe-yrittäjyys ”Seniori-Suomessa” 2010-luvulla. Tutkimus. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä. 19. 81.

Salmi, M & Lammi-Taskula. 2004. Puhelin, mummo vai joustava työaika? Työn ja perheen yhdistämisen arkea. Stakes. Helsinki.

Shane, S., & Venkataraman, S. 2000. The promise of entrepreneurship as a field of research. *Academy of Management Review*, 25.

Tilastokeskus, 2014. Työssäkäyntitilasto 2014. Tilastokeskuksen julkaisu. Helsinki.

Tilastokeskus 2014. Tieto & Trendit: yrittäjien lukumäärä polkenut paikallaan. Tilastokeskuksen verkkojulkaisu. Luettavissa: <http://tietotrendit.stat.fi/mag/article/199/>. Luettu: 5.9.2017.

Tilastokeskus 2017. Käsitteet. Verkkojulkaisu. Luettavissa: http://www.stat.fi/meta/kas/pienet_ja_keski.html. Luettu: 7.9.2017.

Tuomi, J & Sarajärvi, A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. Tammi. Helsinki.

Viitala, R & Jylhä, E. Liiketoimintaosaaminen -menestyvän yritystoiminnan perusta. 2013. Edita. Helsinki. 10.

Yritys-Suomi, 2017. Yrittäjän ominaisuudet. Työ- ja elinkeinoministeriön verkkojulkaisu. Luettavissa: <https://yrityssuomi.fi/yrittajan-ominaisuudet>. Luettu 11.9.2017.

Liitteet

Liite 1: Kyselylomake jonka avulla tutkimusaineisto kerättiin

Kysely: Yrittäjyyden ja perhe-elämän yhdistäminen

Kyselyn vastauksia käytetään tradenomiopintojeni opinnäytetyön "Yrittäjyyden ja perhe-elämän yhdistäminen Kirkkonummelaisten yrittäjien näkökulmasta" aineistona, vastaukset käsitellään luottamuksellisesti ja nimettöminä. Kiitos osallistumisestasi!

1. Yritykseni toimiala

- 1.Maatalous, metsätalous ja kalatalous
- 2.Teollisuus
- 3.Sähkö-, kaasu- ja lämpöhuolto, jäähdytysliiketoiminta
- 4.Vesihuolto, viemäri- ja jätevesihuolto, jätehuolto ja muu ympäristön puhtaanapito
- 5.Rakentaminen
- 6.Tukku- ja vähittäiskauppa
- 7.Kuljetus ja varastointi
- 8.Majoitus- ja ravitsemistoiminta
- 9.Informaatio ja viestintä
- 10.Rahoitus- ja vakuutustoiminta
- 11.Hallinto- ja tukipalvelutoiminta
- 12.Koulutus
- 13.Terveys- ja sosiaalipalvelut
- 14.Taiteet, viihde ja virkistys
- 15.Muu palvelutoiminta
- 16.moottoriajoneuvojen ja moottoripyörien korjaus
- 17.muu toimiala

2. Kerro muutamalla sanalla yrityksestäsi ja mitä teet yrityksessäsi, halutessasi voit lisätä yrityksesi verkkosivun osoitteen

3. Yritykseni liikevaihto/ vuosi

- alle 12 000e
- 12 001- 25 000e
- 25 001- 50 000e
- 50 001- 75 000e
- 75 001- 100 000e

-yli 100 000e

4. Yrityksessäni työskentelee lisäksi (tarvittaessa voit valita useamman

- ei muita, olen yksinyrittäjä
- 1-3 muuta yrittäjää
- yli 3 muuta yrittäjää
- 1-4 palkattua työntekijää
- yli 4 palkattua työntekijää
- 1 avustava perheenjäsen
- useampi avustava perheenjäsen

5. Yritykseni postinumero (jos yrityksesi toimii pelkästään verkossa, kirjoita "web")

6. Kuinka yrittäjäystävällinen Kirkkonummi on mielestäni kuntana?

ei lainkaan yrittäjäystävällinen

1

2

3

4

5

erittäin yrittäjäystävällinen

7. Kuinka kuvailisit Kirkkonummea yrittäjän toimintaympäristönä? Mitkä ovat sen positiivisia ja mitkä negatiivisia puolia?

8. Olen iältäni

-alle 25v

-25-35v

-36-45v

-46-55v

-yli 55v

9. Sukupuoli

-nainen

-mies

10. Parisuhdestatukseni

-elän avioliitossa

-elän avoliitossa

-olen eronnut, lapset asuvat luonani

-olen eronnut, lapset asuvat pääasiassa toisen vanhempansa luona

-olen eronnut, lapset asuvat yhtä paljon molemman vanhemman luona

- olen leski
- asun lasten kanssa, ei puolisoa

11. Olen toiminut yrittäjänä

- alle 1 v
- 1-5v
- 5-10v
- yli 10v

12. Ennen yrittäjäksi ryhtymistä

- olin palkkatyössä
- opiskelin
- joku muu

13. Jos vastasit edelliseen kysymykseen "joku muu", kuvaile omin sanoin mitä teit ennen yrittäjäksi ryhtymistä

14. Miksi ryhdyin yrittäjäksi?

15. Kerro hieman taustastasi ja siitä kuinka päädyit yrittäjäksi. (Tuletko esim. yrittäjäperheestä ja jos, niin vaikuttiko se päätökseesi ryhtyä yrittäjäksi?)

16. Toimin yrittäjänä (tarvittaessa voit valita useamman vaihtoehdon)

- täyspäiväisesti
- osa-aikaisesti palkkatyön ohella
- osa-aikaisesti opintojen ohella
- osa-aikaisesti lastenhoidon ohella
- osa-aikaisena omaishoitajuuden ohella
- osa-aikaisena muun toiminnan ohella

17. Jos vastasit edelliseen toimivasi yrittäjänä osa-aikaisesti muun toiminnan ohella, kerro lyhyesti mitä muuta teet yrittämisen ohella

18. Työskentelen yrittäjänä tavallisesti (tuntia/päivä)

- alle 5h/pv
- 5-8h/pv
- 8-10h/pv
- yli 10h/pv

19. Monenako päivänä työskentelen yleensä viikossa

- 1-2 päivänä viikossa
- 3-4 päivänä viikossa

- 5 päivänä viikossa
- 6 päivänä viikossa
- 7 päivänä viikossa

20. Mitä yrittäjyys merkitsee minulle?

21. Perheeseen kuuluu

- 1 lapsi
- 2-3 lasta
- yli 3 lasta

22. Lasteni iät

23. Mitä perhe merkitsee minulle?

24. Puolisoni (voit valita useamman vaihtoehdon)

- käy palkkatyössä
- työskentelee samassa yritykseä kokopäiväisesti
- toimii yrittäjänä eri yrityksessä
- hoitaa lapsia kotona
- työtön
- eläkkeellä
- työskentelee osa-aikaisesti
- työskentelee kokopäiväisesti
- työskentelee samassa yrityksessä osa-aikaisesti
- ei puolisoa

25. Ryhdyin yrittäjäksi

- ennen perheen perustamista
- perheen perustamisen jälkeen

26. Kuinka paljon saan mielestäni perheeltäni tukea yrittäjyyteeni

en lainkaan

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

saan paljon tukea

27. Kuinka perheeni tukee yrittäjyyttäni/ kuinka voisi tukea paremmin?

28. Halutessasi voit kertoa tässä lisää yrityksestäsi tai perheestäsi

29. Tukiverkkooni kuuluu (voit valita useamman)

- isovanhemmat
- puoliso
- muut sukulaiset
- kummit
- naapurit
- ystävät
- joku muu

30. Jos vastasit edelliseen "joku muu", kerro omin sanoin keitä muita kuuluu tukiverkkoosi

31. Kuinka riittäväksi koen turvaverkkoni?

Ei lainkaan riittävä

1

2

3

4

5

Riittävä

32. Olen joutunut palkkaamaan ulkopuolista lastenhoitoapua (päivähoidon lisäksi)

- usein
- melko usein
- silloin tällöin
- harvoin
- en koskaan

33. Mitkä asiat koet haasteellisimpina yrittäjyyden ja perhe-elämän yhdistämisessä? (voit valita useamman)

- pitkät työpäivät
- liian vähä aika perheen kesken
- lasten harrastukset
- lasten sairastumiset
- taloudellinen epävarmuus
- omat/puolison harrastukset
- tukiverkon puute
- ulkopuolisen lastenhoitoavun saatavuus tai hinta
- ei tarpeeksi vapaa-aikaa
- ei tarpeeksi lomaa

34. Muita kokemiani haasteita yrittäjyyden ja perhe-elämän yhdistämisessä

35. Olen onnistunut yhdistämään yrittäjyyden ja perhe-elämän mielestäni

huonosti

1

2

3

4

5

erittäin hyvin

36. Koen että itselleni jää työn ja perhe-elämän lisäksi tarpeeksi aikaa itselleni/harrastuksille

aivan liian vähän

1

2

3

4

5

riittävästi

37. Vietän mielestäni aikaa perheeni kanssa

aivan liian vähän

1

2

3

4

5

riittävästi

38. Kuvaile kuinka yleensä vietät vapaa-aikaa perheesi kanssa

39. Kuvaile omin sanoin millainen on tyypillinen arkipäiväsi

40. Mitkä keinot ovat auttaneet itseäni yrittäjyyden ja perhe-elämän yhdistämisessä?

41. Minkälaista apua/tukea kaipaisin lisää yrittäjyyden ja perhe-elämän yhdistämiseen ?

42. Kuinka yhteiskunta voisi auttaa/tukea yrittäjää yrittäjyyden ja perhe-elämän yhdistämisessä?

43. Kuinka helppoa yrittäjyyden ja perhe-elämän yhdistäminen mielestäni on?

ei lainkaan helppoa

1

2

3

4

5

erittäin helppoa

44. Minkä henkilökohtaisten ominaisuuksieni koen auttaneen yrittäjyyden ja perhe-elämän yhdistämisessä?

45. Onko joku asia erityisesti yllättänyt yrittäjyyden ja perhe-elämän yhdistämisessä?

46. Koetko että yrittäjyydestä on etua työn ja perhe-elämän yhdistämisessä palkkatyöhön verrattuna? Jos, niin mitä etuja yrittäjyys mielestäsi tuo?

47. Kuinka perheesi (puoliso, lapset, isovanhemmat) osallistuu yrityksen toimintaan?

48. Kuinka neuvoisit aloittelevaa yrittäjää varautumaan perheen ja yrittäjyyden yhdistämiseen?

49. Kerro halutessasi lisää kokemuksiasi yrittäjyyden ja perhe-elämän yhdistämisestä